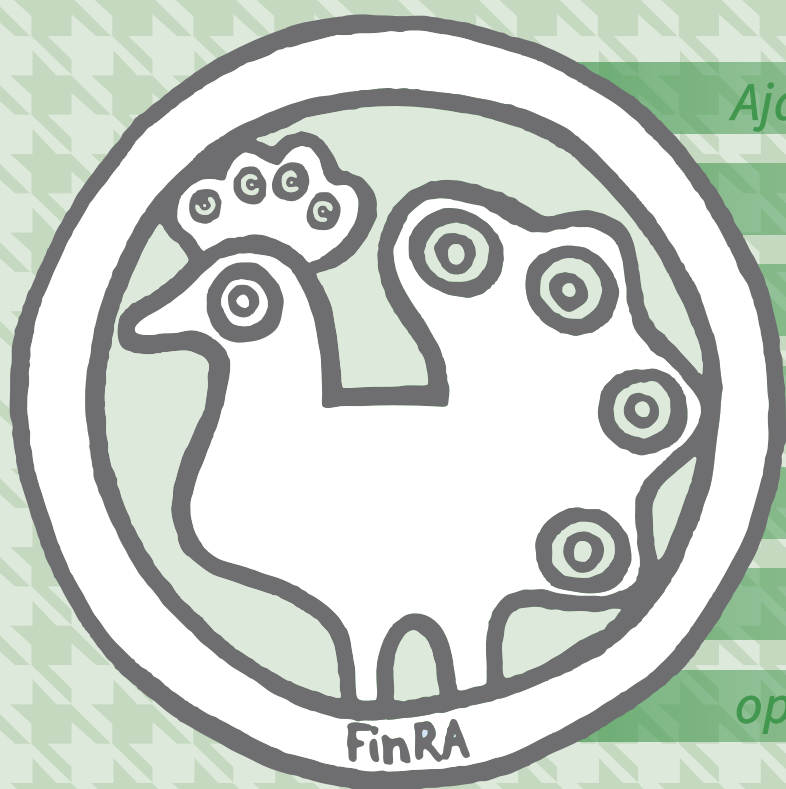

Kielikukko

Iloksi ja opiksi

*Ajankohtaista tietoa
lukemisen,
kirjoittamisen
ja oppimisen
tutkimuksesta
sekä hyvistä
opetuskäytännöistä*

Finnish Reading Association • 1/2026

Tässä numerossa mm.:

Monipuolisesti perustaidoista – lukutaidosta aikuisuuden taitoihin

Varhaiskasvatuksen kirjallisuuskasvatus taideprojektissa

FinRAn johtokunta ja kevään toimintaa

Kielikukko 1/2026

Hyvä lukija!	1
Jokainen lukija on lukijana yksilöllinen – viisi teesiä lukemisen perustaidoista	2
<i>Merja Kauppinen & Jan Hellgren</i>	
Matematiikan perustaitojen rakentuminen ja vahvan taitopohjan tukeminen.....	6
<i>Tuire Koponen</i>	
Matematiikkaa opitaan si(i)tä puhuen	10
<i>Anna-Elina Taskinen</i>	
Motoriset perustaidot tahdonalaisen liikkumisen edellytyksinä	15
<i>Arja Sääkslahti</i>	
Rummet där min 18-åriga son lever	20
<i>Jan Hellgren</i>	
Kotitalous hyvinvoinnin perustaitoina.....	22
<i>Sari Sulkunen</i>	
Aikuisuuden taidot	25
<i>Noora Virokannas</i>	
Varhaiskasvatuksen kirjallisuuskasvatusta voi toteutua taideprojektissa ..	28
<i>Emma Riski & Sonja Rouhento</i>	
FinRAn uusi johtokunta esittäytyy	33
FinRAssa tapahtuu.....	38

Hyvä lukija!

Tervetuloa vuoden 2026 ensimmäisen Kielikukko-lehden pariin! Tässä numerossa paneudumme perustaitoihin: mitä kaikkea ne ovat ja miksi ne ovat tärkeitä?

Halusimme lähestyä perustaitojen teemaa Kielikukko-lehdessä, sillä ne ovat tällä hetkellä korostuneesti esillä koulutusta koskevassa keskustelussa sekä Suomessa että Euroopan unionissa. Aina ei ole kovin selvää, mitä perustaidot ovat tai mitä niillä konkreettisesti tarkoitetaan. Nykyisessä hallitusohjelmassa tavoitteena on vahvistaa perustaitoja muun muassa lisäämällä oppitunteja alakoulun luku- ja kirjoitustaidon sekä matematiikan opetukseen sekä asettamalla osaamistakuu. Maahanmuuttotustaisten oppilaiden kohdalla tavoitteena on vahvistaa näiden perustaitojen lisäksi opetuskielen hallintaa. Onkin tärkeää, että kaikkien luku- ja kirjoitustaito sekä matematiikan osaaminen ovat vankalla pohjalla. Entä sitten muut monilukutaitoon sisältyvät taidot – nykyisessä monimodaalisessa tekstimaailmassa tärkeät tulkittamisen ja tuottamisen taidot?

Euroopan komissio on julkaissut oman toimintasuunnitelmansa perustaitojen tukemiseksi. Tässä ohjelmassa perustaitoihin sisällytetään lukutaito ja matematiikan osaaminen sekä luonnontieteiden osaaminen, digitaaliset taidot sekä kansalaisuustaidot. Komissio määrittelee esimerkiksi lukutaidon ja matematiikan osaamisen PISA-tutkimuksen määritelmiä mukaillen, jolloin nämä perustaidot nähdään jo verraten laajoina. Esimerkiksi lukutaito on siis tekstien ymmärtämistä, käyttöä, arviointia, reflektointia sekä niiden lukemiseen sitoutumista eri tarkoituksia varten. Matematiikan osaaminen taas nähdään yksilön kykyinä päätellä matemaattisesti sekä muotoilla, käyttää ja tulkita matematiikkaa erilaisissa tosielämän tilanteissa ongelmien ratkaisemiseksi.

Tässä numerossa halusimme lähestyä perustaitoja laajemmin: lukutaito ja matematiikan

osaaminen ovat tärkeitä, mutta emme halunneet unohtaa monenlaisia hyvinvoinnin ja liikkumisen sekä arjen ja aikuisuuden taitoja, joita lapset ja nuoret tarvitsevat nyt ja tulevaisuudessaan.

Ensimmäisessä artikkelissa Merja Kauppinen ja Jan Hellgren esittävät teesinsä lukemisen perustaidoista. Kahdessa seuraavassa artikkelissa paneudutaan matematiikkaan: ensin Tuire Koponen kuvaa matematiikan perustaitoja ja niiden rakentumista, ja seuraavaksi Anna-Elina Taskinen käsittelee matematiikan oppimista matematiikpuheen ja matematiikan kielen näkökulmasta.

Arja Sääkslähden artikkelissa paneudutaan motorisiin perustaitoihin. Kirjoittaja korostaa, että motorisia perustaitoja vahvistetaan lisäämällä liikkumista. Språktuppen-artikkelissa Jan Hellgren on ottanut lähtökohdakseen poikansa sotkuisen huoneen. Hän pohtii erilaisia perustaitoja ja perustaitoprofileita ja päätyy Aristoteleen ajatuksiin saakka. Vuoden 2026 kotitalousopettajaksi valitun Elina Nuorvan haastattelu johdattelee kotitalouden opetuksen laajoihin sisältöihin: hän näkee oppiaineen monet taidot hyvinvoinnin perustaitoina. Noora Virokannas puolestaan kuvaa valinnaista lukiokurssiaan, joka on syntynyt nuorten omien toiveiden pohjalta ja joka käsittelee aikuisuuden taitoja. Mitä kaikkea aikuisena pitääkään osata?

Emma Riski ja Sonja Rouhento taas kuvaavat varhaiskasvatuksen kirjallisuuskasvatusta ja taidelähtöistä kirjallisuuskasvatusprojektia.

Lehden lopuksi FinRAn uusi johtokunta esittäytyy ja FinRAssa tapahtuu -palsta esittelee toimintaamme. Lue selostus helmikuuisesta webinaarista, ja merkitse kalenteriisi seuraava webinaarimme!

Ajatuksia herättäviä lukuhetkiä!
Toimituskunta

Merja Kauppinen,
yliopistonlehtori, opettajankoulutuslaitos,
Jyväskylän yliopisto

Kuva: Karvi

Jan Hellgren,
johtava arviointiasiantuntija, Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus

Omakuva

Jokainen lukija on lukijana yksilöllinen – viisi teesiä lukemisen perustaidoista

Lukemisella on kiinteä yhteys erilaisiin opiskelun taitoihin – kiinnostukseen, tarkkaavaisuuteen ja havainnointikykyyn.

Jokainen meistä on lukijana yksilöllinen taidoiltaan, ominaisuuksiltaan ja mieltymyksiltään. Lisäksi tekstuaalinen osaaminen ja lukurutiinit vaihtelevat elämänkulun ja vaatimusten myötä. Lukea voi hyvin eri tavoin, ja tottuneilla lukijoilla onkin omat tapansa lähestyä tekstejä. Joku aloittaa tietotekstin lukemisen lähteistä, toinen lukee dekkarista ensin viimeisen luvun, jotta voi keskittyä juonenkäänteisiin rauhassa ilman syyllisen aprikointia.

Erilaiset tekstit peräänkuuluttavat erilaisia lukutapoja ja -strategioita. Esimerkiksi uutistekstiä voi selata kännykästä nopeasti ja silmäilevästi tulkitsematta syvällisemmin tekstin merkityksiä. Toisaalta kolumnia tai proosaruonoa voi lukea hyvinkin tarkkaan ja tunnollisesti tulkiten tekstin pienimpiä vivahteita ja merkityksiä.

Perustaitona lukeminen edellyttää erilaisia toiminnan ohjauksen taitoja ja myös kykyä – keskittymiskykyä, tarkkaavaisuutta ja havainnointikykyä. Ne rakentavat pohjan sille, mistä tekstistä ylipäänsä kiinnostuu, sekä läsnäololle tekstin äärellä ja mahdollistavat lähiluvun silloin, kun sitä tarvitaan. Tekstit herättävät myös tunteita – eri yksilöillä eri tavoin.

Maailma on täynnä turhaakin informaatiota, eikä kaikkia tekstejä tarvitse lukea hartaudella. Kykyä on myös ymmärtää, mikä on olennaista ja

mikä ylipäänsä lukemisen arvoista ja totta mis- ja disinformaation aikakaudella.

Lukemisen perustaitoja voidaan kehittää erillisinä, mutta ne ruokkivat toinen toisiaan.

Kriittinen lukutaito ei ole lukutaitojen huipentuma, vaan taito, joka karttuu vähitellen, kun lukija kohtaa monen tyyppisiä tekstejä ja ottaa niistä selvää. Jo kuvien tarkastelu pahvisesta kuvakirjasta yhdessä aikuisen kanssa pohjustaa erittelevää lukemista. Taito tarkastella tekstiä analyyttisesti (mitä osia tekstissä on, mitä siitä puuttuu ja miksi kirjoittaja on tehnyt juuri tällaiset tekstuaaliset valinnat) ja taito eläytyä tekstiin (miten koen tekstin tällä hetkellä, miten se vaikuttaa minuun ja vaikuttaako teksti muihin samalla tavoin) toimivat kriittisen lukutaidon pohjana.

Perustaitojen harjoittelu onkin vähittäistä ja jatkuvaa samoin kuin kaikkien muidenkin taitolajien harjoittelu. Laaja lukutaito edellyttää, että lukija pystyy kohtaamaan erilaisia tekstejä ja tekstilajeja ja että hänelle on syntynyt kyky lukea tekstejä eri tavoin. Mainoksia luetaan tietyllä tavalla, uutisia toisella, runoja kolmannella – ja jokaista tekstiä luetaan omista lähtökohdista käsin.

Lukeminen ja kirjoittaminen kulkevat käsi kädessä: lukija kartuttaa ajattelureserviansa, sanavarastoaan ja monenlaisia sanomisen tapoja. Tämä lukiessa karttuva tekstuaalinen pääoma on kielitietoisuutta, joka sataa kirjoittamisen laariin.

Yhdessä lukeminen auttaa ajattelun kehittymistä.

Jokainen lukija tulkitsee ja arvioi tekstejä omasta näkökulmastaan. Myös eri-ikäisinä kohtaamme tekstejä tavallaan eri ihmisinä. Se mikä palvelee itseä nuorena lukijana, ei välttämättä enää toimikaan keski-ikäisenä.

Kun oppilaat lukevat ryhmässä saman kirjan, opettaja huomaa helposti, että oppilaat ovat kiinnittäneet huomiota eri asioihin. Mikään teksti ei puhuttele kaikkia oppilaita samalla tavalla – ja tässä piilee juuri lukemisen rikkaus. Lukukokemusten sanallistaminen ja ilmaisu eri tavoin onkin ajattelua ruokkivaa lukemisen opettamista. Kirjakeskustelujen tukeminen ja monentyyppiset keinot jakaa ryhmässä omaa lukukokemusta tai tekstin herättämiä ajatuksia

ovat olennaisia yhteisöllisen lukemisen tukemisessa. Varsinkin kaunokirjalliset, monitulkintaiset tekstit heräävät eloon, kun ne kohtaavat sensitiivisen ja vastaanottavan lukijan. Jaetut kokemukset voivat parhaimmassa tapauksessa rikastuttaa lukukokemusta. Yhdessä voidaan oivaltaa asioita, joita ei olisi itse lukijana oivaltanut.

Luetun ymmärtämisen taidot kulkevat oppilaan opinpolun vaatimusten mukaan.

Oppilaalta vaaditaan jo alakoulussa erilaisten monimediaisten tekstin osien ymmärtämistä, merkityksellistämistä ja yhdistämistä, kuten alla olevasta 5. luokan historian oppikirjan alueamasta välitty. Käsitteiden opiskelu ja pää-

12

Antiikin aikakausi alkoi Kreikasta

KÄSITTEET

- antiikin aika

Kreikkalaisissa tarinoissa esiintyi sfinksi, jolla oli naisen pää, leijonan runnit ja kotkan siivet. Sfinksi esitti ihmisille arvoituksia. Kultainen korvakoru on noin 300-luvulta eaa.

Kreikkalaiset vaikuttivat Välimeren alueella

Antiikin ajaksi eli vanhaksi ajaksi kutsutaan muinaisten Kreikan ja Rooman aikaa. Aikakausi alkoi Kreikassa noin 800-luvulla eaa. ja jatkui Rooman valtakunnan alueella.

Antiikin Kreikka ei ollut nykyisen kaltainen valtio, vaan alue koostui monista itsenäisistä kaupunkivaltioista. Tunnetuimpia kaupunkivaltioita olivat muun muassa Ateena ja Sparta. Ateenaa tunnetaan kansainvälisen eli demokratian syntypaikkana.

Kreikan vuoristoinen maasto ja vähäsatainen ilmasto tekivät maanviljelystä hankalaa. Kreikkalaiset kehittivät taitaviksi purjehtijoiksi ja kauppiaksi. He perustivat Välimeren ja Mustanmeren alueelle kauppapaikkoja, joissa tavaroiden lisäksi vaihtuivat ajatukset, uskomukset ja keksinnöt.

Olivipuut olivat kreikkalaisille tärkeitä. Kuvan olivipuun on 3 000 vuotta vanha. Se kasvoi Kreikan saarella jo antiikin aikana.

Lähteet kertovat antiikin Kreikan ajasta

Antiikin Kreikan ajalta on säilynyt runsaasti erilaisia kirjallisia lähteitä, jotka kertovat ihmisten elämästä, ajattelusta ja uskomuksista. Myös antiikin ajan rakennuksia, taidetta sekä arkkitehtuuria on säilynyt nykyaikaan saakka.

Antiikin Kreikan kulttuuri näkyy edelleen monella tavalla nykyajassa. Esimerkiksi demokraattinen hallinto, arkkitehtuuri ja olympialaiset ovat saaneet innoituksen antiikin ajan Kreikasta. Tieteellisen ajattelun perusta on kehittynyt antiikin ajan filosofista. Antiikin kreikkalaiset jumalat ja sankarit esiintyvät peleissä ja elokuvissa sekä tähtitaivaan ja yritysten nimissä.

TÄRKEÄÄ

- Antiikin aika alkoi Kreikan kaupunkivaltioista.
- Antiikin vaikutus näkyy nykyaajassa.

TEHTÄVÄT

1. Selitä käsite antiikin aika.
2. Etsi tekstistä.
 - a) Mitkä olivat antiikin Kreikan tunnetuimmat kaupunkivaltiot?
 - b) Millainen ilmasto ja maasto alueella on?
 - c) Miten antiikin Kreikan sijainti ja ilmasto vaikuttivat sen talouteen?
3. Mistä tiedämme antiikin Kreikasta ovat peräisin?
4. Tutki aikajanaa sivulla 63. Kuinka kauan antiikin Kreikan aikakausi kesti?
 - a) ajalleenkatapää
 - b) polttas siipensä
 - c) maratonjuoksu

ANTIINKIN KREIKKA

65

Teemu Einola, Outi Hrvälä, Joonas Karonen, Annika Nieminen, Mari Silvennoinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava (2024). Historian jäljillä 5. Otava.

telmien tekeminen oppikirjatekstin avulla ovat keskeisiä historian opiskelutaitoja. Ilman näitä esimerkkiaukeaman tehtävien tekeminen olisi vaikeaa.

Oppilaiden kehitysiän haitari on perusopetusvuosina suuri ja myös ymmärtävän lukemisen taitojen vaihtelu laajaa. Lisäksi lukutaidon kehittyminen varhaiskasvatuksesta 9. luokan loppuun sisältää useita solmukohtia, jotka pitäisi pystyä läpäisemään. Esimerkiksi konkreetin ja abstraktin ilmaisun välillä liikkuminen (ruoka – ravinto) tai tilanteeseen sopivan lukustrategian valinta (kemian kokeen ohje – proosarunon lukeminen) osoittavat lukijan joustavuutta ja kehittyntä lukutaitoa. Vastaavat solmukohdat koskevat myös kirjoitustaidon kehittymistä. Kertovasta ja selostavasta tekstistä pitäisi pystyä tarpeen vaatiessa liikkumaan argumentoivaan ja kriittiseen esitystapaan. Koko perusopetuksen haasteena onkin, miten lukemisen ja kirjoittamisen polut eri vaiheineen saisi selkeämmin näkyväksi opettajille ja oppilaille eri oppiaineiden tekstejä opiskeltaessa.

Lukutaito on nähtävä koulussa laaja-alaisena taitona eikä pelkästään välineellisenä ja kognitiivisiin oppimistavoitteisiin kiinnittyvänä osaamisena.

Lukemisesta ja lukutaidosta puhutaan monesti opetuksen ja koulutuksen yhteydessä välineellisenä taitona tyyliin “Kun luet kirjoja, kieleesi kehittyy, ja kun kansalaiset lukevat kirjoja, demokratia ja sivistys voivat hyvin”. Tämäntapainen lukemisen hyötypuhe saattaa kuulostaa terveyspuheelta seuraavaan tapaan: “syö enemmän vihanneksia, niin laihdut ja voit hyvin”. On tärkeä painottaa myös koulussa sellaista lukemista, joka “ei laihduta” eikä ole hyödyllistä. Lukeminen voi olla myös hyödytöntä ja nautinnollista ajan tuhlaimista – ihan jokaiselle lukijalle. Lukeminen voi vain tapahtua.

Lue aiheesta lisää:

Felski, R. (2024). Kirjallisuuden hyödyllisyys. Suom. J. Vainonen. Vastapaino.

Hiidenmaa, P., Lindh, I., Sintonen, S. & Suomalainen, R. (toim.) (2023). Lukemisen kulttuurit. Gaudeamus.

Sevimli, A. (2024). Kirjallista pohinaa. Pääkirjoitus 27.3.2024. <https://ylioppilaslehti.fi/2024/03/kirjallista-pohinaa/>

Veijola, A., Sulkunen, S. & Rautiainen, M. (2019). Historiallisen tiedon luonne ja historian tekstikäytännöt lukiolaisten kuvaamana. *Kasvatus & Aika*, 13(2). <https://doi.org/10.33350/ka.75134>

Kutsu

FinRA ry:n sääntömääräiseen
kevätkokoukseen
lauantaina 25.4.2026 klo 13.00

kokoustila Kaarna, Tampereen pääkirjasto Metso,
Pirkankatu 2, 33210 Tampere

Esillä sääntömääräiset asiat ja kunniajäsenten valinta.

Kevätkokoukseen voit osallistua myös etänä. Jos haluat osallistua etänä,
ilmoittaudu osoitteeseen finrainfo@gmail.com viimeistään tiistaina
20.4.2026. Ilmoittautuneille lähetetään linkki kokoukseen
perjantaina 24.4.2026.

* * *

Varsinaisen kokouksen jälkeen (noin klo 13.45–14.45) FinRA tarjoaa
luovan työskentelyn työpajan, jota vetää kirjallisuusterapeutti Armi
Kurkikangas (ei etäosallistumista):

Kohtaaminen ja läsnäolo tekstien äärellä

Pysähdytään sanojen ja tekstien pariin, annetaan niiden viedä meitä.
Unohdetaan hetkeksi aika, paikka. Matkataan sanojen ja tekstien
maailmaan. Minne ne minut johdattavat? Mistä löydän itseni? Mitä ne
minussa herättävät? Jaetaan koettuja matkakertomuksia.

Johtokunta

Tuire Koponen,

professori, kasvatustieteiden laitos,
Jyväskylän yliopisto

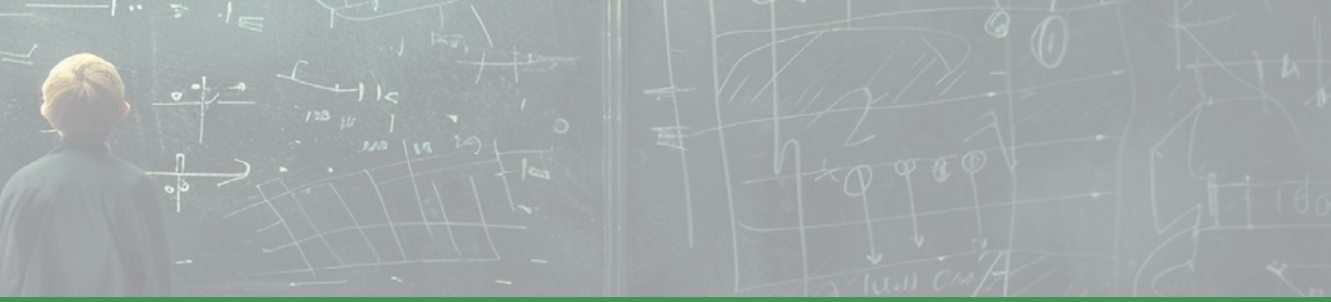
Kuva: Petteri Kivimäki

Matematiikan perustaitojen rakentuminen ja vahvan taitopohjan tukeminen

Matematiikan perustaitoja heikosti hallitsevien määrä on lisääntynyt viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana (Hiltunen ym., 2023). Huolestuttavan suurella osalla peruskoulun päättäneistä nuorista matematiikan osaaminen ei ole riittävää siirryttäessä seuraaviin opintoihin ja työelämään. Matematiikan oppimisen vaikeudet lisäävät toisen asteen opintojen keskeytymisen ja työelämästä ulkopuolelle jäämisen riskiä (Aro ym., 2019; Hakkarainen ym., 2016). Yksilölliset erot varhaisissa matemaattisissa taidoissa ovat suuria jo kouluun tultaessa (Ukkola & Metsämuuronen, 2023), ja erot perustaidoissa näyttäisivät pikemminkin kasvavan kuin kaventuvan ensimmäisten kouluvuosien aikana (Aunola ym., 2004; Zhang ym., 2020). Matematiikan perustaidoilla tässä artikkelissa tarkoitetaan taitoja, jotka tyypillisesti opitaan neljän ensimmäisen kouluvuoden aikana, kuten aritmeettinen peruslaskutaito ja lukujärjestelmän hallinta (lukujen paikka-arvon ja kymmenjärjestelmän ymmärtäminen). Nämä taidot toimivat keskeisinä työkaluina ja pohjana myöhemmin opeteltavalle matematiikalle. Myös oppimisvaikeudet ilmenevät jo näissä taidoissa.

Koska matemaattiset taitojenkehitykselliset polut ovat yksilöllisiä, voidaan ymmärtää, että taitojen kehittyminen ja niissä edistyminen vaatii koko ryhmälle kohdennetun opetuksen sijaan sisällöiltään ja tavoitteiltaan sekä mahdollisesti myös menetelmiltään eriyttävää opetusta, joka kohdennetaan huomioiden oppijan matemaattinen taitopohja. Alle kouluikäisillä tehtyjen interventiotutkimusten havainnot osoittavat, että ohjelmat hyödyttävät usein erityisesti taidoiltaan ikätasoisia lapsia (Nelson & McMaster, 2019) tai lapsia, joilla on vahva lukukäsitys (Silver ym., 2023). Havainnot vahvistavat käsitystä, jonka mukaan kasvattajien olisi tärkeää ymmärtää matemaattisten taitojen kehityskaari pystyäkseen tukemaan yksilöllisiä kehityspolkuja (Clements & Sarama, 2021). Matematiikka on vahvasti hierarkkisesti rakentuva taito, ja siksi taitojen kehityksen ja oppilaan osaamisen tunteminen on opettajalle tärkeää, jotta hän pystyy kohdentamaan opetusta ja tukea oppilaan tarpeen mukaisesti. Jos opetus ja tuki ei huomioi taitojen kehityksellistä järjestystä ja hierarkkista rakennetta, hallinnan tunne voi helposti hävitä. Hallinnantunteen menettäminen voi aiheuttaa pystymättömyyden ja ahdistuksen tunnetta, jotka puolestaan voivat ohjata matematiikkaa sisältävien oppimistilanteiden tai opintojen välttelyyn tai herkistää luovuttamiselle oppimistilanteissa. Tässä artikkelissa kuvataan tiiviisti matematiikan perustaitojen rakentumista ja esimerkkejä keinoista tukea ja vahvistaa näitä perustaitoja.

ASIASANAT: matematiikan perustaidot, tuki

Matematiikan perustaitojen hierarkkinen rakenne

Matematiikan taitojen kehitys alkaa huomattavasti aikaisemmin kuin usein ajatellaan. Jo vastasyntyneet osoittavat kykyä erottaa pieniä lukumääriä toisistaan, ja noin kahden ikävuoden kieppeillä alkaa varhaisten symbolisten taitojen kannalta merkittävä vaihe. Numeerisista taidoista ensimmäisenä kehittyvät lukukäsitteen ymmärtäminen pienillä luvuilla. Kun lapsi ymmärtää, että sana ”yksi” viittaa yhteen objektiin ja ”kaksi” kahteen objektiin, hän alkaa rakentaa käsitystä lukusanojen määrällisestä merkityksestä (Wynn, 1990). Lukusanojen ja lukumäärien vastaavuuden kehittymisen rinnalla myös lukujonotaitojen kehitys alkaa tyypillisesti 2–3 vuoden iässä. Kehityksen alkuvaiheessa lukujono on lorumainen; lukusanat eivät ole toisistaan irrallaan eivätkä vielä määrällisessä mielessä merkityksellisiä (Fuson, 1988). Vähitellen lapsi oppii erottamaan yksittäiset lukusanat toisistaan ja oppii pienten lukusanojen oikean järjestyksen. Harjoittelun myötä lukusanojen muodostama sarja automatisoituu, luettelutaito tulee yhä sujuvammaksi ja lapsi pystyy luettelemaan lukuja takaperin tai etuperin aloittaen lukujonon keskeltä. Kun lapsen mielessä lukujen järjestystä koskevaan tietoon integroituu merkitys lukujen määrällisistä merkityksestä ja lukujen välisistä suuruussuhteista, muodostuu lapselle tärkeä laskemisen työkalu, joka luo pohjan koulussa opetettavalle symbolein esitetylle laskemiselle eli aritmetiikalle.

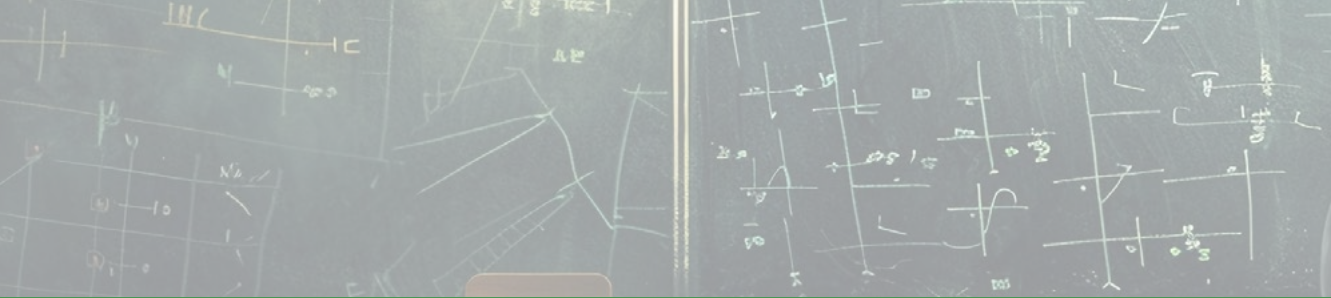
Esiopetusikäinen lapsi harjoittelee yhteen- ja vähennyslaskuja konkreettisilla esineillä tai yksinkertaisilla laskutarinoilla. Aluksi laskeminen perustuu lukujen luettelemiseen ja erilaisiin apuvälineisiin, kuten sormiin. Vähitellen lapsi siirtyä laskemaan yhä enemmän mielessään. Lapsi käyttää laskemisessa erilaisia strategioita. Aluksi nämä strategiat ovat hitaita ja kuormittavat työmuistia, mutta taidon kehittyessä ne muuttuvat sujuvammiksi ja tehokkaammiksi. Yhteenlaskussa lapsi oppii aloittamaan laskemisen suuremmasta lu-

vusta, ja vähennyslaskussa hän voi hyödyntää yhteenlaskua silloin, kun luvut ovat lähellä toisiaan. Vahva lukukäsitys auttaa lasta laskemaan ilman luettelemista. Esimerkiksi lapsi voi päätellä, että 9 on kaksi suurempi kuin 7, ja siksi erotus on 2 ilman, että hänen tarvitsee laskea askel askeleelta. Aritmeettinen faktatieto – kuten kertotaulut tai yhteenlaskut yksinumeroisilla luvuilla – kertyy vähitellen ja taito automatisoituu. Kertolasku perustuu erityisen paljon tällaiseen faktatietoon, ja siksi se voi olla vaikeaa erityisesti lapsille, joille kielellisten assosiaatioiden oppiminen yleisesti on haastavaa ja joilla on heikko käsitteellinen ymmärrys laskutoimituksista ja luvuista. Kertolaskun sujuva hallinta on keskeistä, sillä sen varaan rakentuu moni myöhemmin harjoiteltava taito, kuten jakolaskut, murtoluvuilla operointi sekä potenssilaskujen tai yhtälöiden ratkaiseminen.

Yksinumeroisilla luvuilla laskemisen ohella lukujärjestelmätietous on keskeinen tekijä määrittämässä matemaattisten taitojen hallintaa. Yhtenä merkittävänä tekijänä on kymmenjärjestelmän idean oivaltaminen: luvun arvo määräytyy sekä numeron että sen paikan perusteella. Jokainen paikka-arvo on kymmenkertainen edelliseen verrattuna: ykköset, kymmenet, sadat ja tuhannet muodostavat kokonaislukujen rakenteen. Sama periaate jatkuu desimaaliluvuissa, joissa paikka-arvot pienenevät kymmenessä: kymmenesosiin, sadasosiin ja tuhannesosiin. Kun lapsi ymmärtää tämän järjestelmän logiikan, hän pystyy hahmottamaan sekä kokonais- että desimaaliluvut ja hyödyntämään tehokkaita laskustrategioita.

Matematiikan perustaitojen tukeminen

Matematiikan oppimisvaikeuksia ja hidasta laskutaitoa kuvaa tyypillisesti vaikeus oppia muistamaan laskujen vastauksia ulkoa ja turvautuminen hitaiden luettelupohjaisten strategioiden käyttöön useinkin vuoden harjoittelun jälkeen. Toistuva laskujen ratkaiseminen ei siis kaikille riitä sujuvien ratkaisutapojen löytämiseen, vaan perinteisen laskuharjoit-

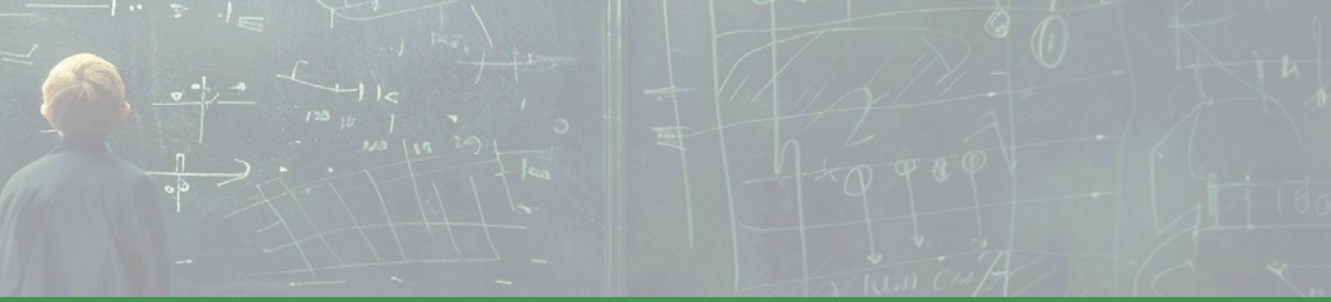
telun lisäksi he tarvitsevat ohjausta nopeampien laskustrategioiden oppimiseen ja käyttämiseen.

Sujuva laskutaito nojaa vahvasti *faktatietoon* eli laskun tekijöiden ja vastauksen yhteyden oppimiseen. Usealle lapselle, joilla on matematiikassa pulmia, faktatiedon oppiminen on hankalaa runsaista toistoista huolimatta (Geary, 1993). Tämän vuoksi erityisesti kertotaulu asettaa haasteita, koska sen opettelu ja oppiminen nojaa erityisesti tällaiseen ulkoa opetteluun. Sujuvakaan laskija ei kuitenkaan sataprosenttisesti hae laskujen vastauksia suoraan muistista, vaan käyttää myös erilaisia *laskemisen strategioita* laskun ratkaisemisessa (esim. koska $5 \cdot 6$ on 30, niin $6 \cdot 6$ on kuusi enemmän, eli 36). Erona hitaaseen laskijaan on, että sujuvan laskijan käyttämät laskemisen strategiat ovat tehokkaita, pohjautuvat hyvään *käsitteellisen ymmärtämiseen* ja luettelemisen määrään on vähäinen. Lisäksi sujuva laskija pystyy valitsemaan laskustrategian joustavasti tilanteesta ja laskusta riippuen. Tehokkaiden laskustrategioiden oppimiseen ja soveltamiseen liittyykin kiinteästi ymmärrys siitä, miksi voidaan laskea niin kuin lasketaan. Lapsen pitää oppia ymmärtämään, miksi kertolaskussa laskettavien lukujen järjestystä voidaan vaihtaa ($2 \cdot 9 = 9 \cdot 2 = 18$), miksi laskun $6 \cdot 6$ vastaus on kuusi enemmän kuin laskun $5 \cdot 6$, tai kuinka $30 : 5$ ratkaistaan kertolaskua hyödyntäen.

Niin kotimainen (esim. Koponen ym., 2018) kuin kansainvälinenkin interventiotutkimus tukee ajatusta eksplisiittisen strategiaharjoittelun tarpeesta toistoharjoittelun rinnalle, kun oppimisessa on vaikeuksia. Koposen ja kollegoiden tutkimuksessa (2018) käytettiin lyhennettyä versiota SELKIS-interventio-ohjelmasta (Koponen ym., 2011), jonka tavoitteena on vahvistaa lasten kykyä käyttää tehokkaita yhteenlaskustrategioita hyödyntämällä käsitteellistä tietoa lukujonoista, lukujen suuruus-suhteista ja aritmeettisista faktoista. Lapset osallistuivat kahdesti viikossa 45 minuutin ryhmätapaamisiin (4–6 lasta), joita ohjasi erityisopettaja. Lisäksi heillä oli kaksi lyhyttä viikoittaista pelituo-

kiota sekä kotitehtäviä, joissa harjoiteltiin samoja taitoja. Ryhmätapaamisissa opettaja mallinsi ja sanoitti strategioita, jotka perustuivat lukujen välisen suhteiden ymmärtämiseen, kuten laskemisen ja lukujonon yhteyteen (esim. $x + 2$ tarkoittaa kahta askelta eteenpäin lukujonossa) sekä vastauksen johtamiseen vahvasti opitun aritmeettisten faktatiedon varassa (esim. $5 + 5 = 10$ joten $6 + 5$ on yksi enemmän, eli 11). Keskeisenä tavoitteena oli ohjata ja auttaa lapsia itseään oivaltamaan uusia strategioita käsitteellisen ymmärryksen kautta. Lapsia rohkaistiin sanallistamaan ajatteluaan ja kokeilemaan useita strategioita löytääkseen itselleen tehokkaimmat tavat laskea. Opetustuokioiden ohella strategioita harjoiteltiin pelien avulla, kuten lautapeleillä ja korttipeleillä. Näin harjoittelu yhdisti systemaattisen ohjauksen ja motivoivat, toistoon perustuvat pelilliset tehtävät.

Samankaltaista lähestymistapaa on käytetty myös kerto- ja jakolaskutaitoa harjoittavassa, syksyllä 2025 julkaistussa digitaalisessa oppimispelissä. REI-O Robotrooninen Matikka on 3.–6. luokalaisille suunnattu seikkailullinen oppimispeli, jonka tavoitteena on tukea kerto- ja jakolaskutaitoa vahvistamalla oppilaan käsitteellistä ymmärrystä. Peliharjoittelu soveltuu sekä taitojen opeteluvaikkeen että myöhemmin lisäharjoitteluun niille oppilaille, joilla on laskemisessa vaikeuksia. Pelin rakenteessa yhdistyvät toistoharjoittelu, käsitteiden vahvistaminen ja joustavan matemaattisen ajattelun harjoittaminen – osa-alueet, joiden tiedetään olevan keskeisiä sujuvan laskutaidon kehittämisessä. Toistoharjoitteet ja välitön palautte tukevat faktatiedon automatisoitumista, mikä on tärkeää erityisesti kertolaskujen oppimisessa. Käsiteharjoitteet auttavat ymmärtämään, miksi tietyt laskusäännöt toimivat, kuten kertolaskun vaihdannaisuus tai se, miksi $6 \cdot 6$ on kuusi enemmän kuin $5 \cdot 6$. Pelissä autetaan oppilasta vahvistamaan ymmärrystä kertolaskun ja jakolaskun välisestä yhteydestä. Peli on ilmaiseksi saatavilla osoitteesta: <https://reio.nmi.fi/>.

Varhaisia matemaattisia taitoja koskeva pitkittäistutkimus ja ennaltaehkäisevä tuki

Kuten artikkelin alussa toin esiin, lasten erot matemaattisissa taidoissa ovat suuret jo kouluun tullessa ja matemaattisilta valmiuksiltaan heikoimmat näyttäisivät hyötyvän kouluopetuksesta keskimäärin muita vähemmän. Olisikin tärkeä tehdä oppimista tukevia toimenpiteitä jo ennen koulun aloittamista. Tämä vaatii ymmärrystä varhaisten taitojen kehityksestä ja siihen vaikuttavista yksilöllisistä ja ympäristöön liittyvistä tekijöistä. Pitkittäistutkimukset, jotka tarkastelevat matematiikan taitojen varhaista kehittymistä, ovat kansainvälisesti edelleen harvinaisia, ja aivan varhaisvuosista kouluikään ulottuvat tutkimukset puuttuvat kokonaan. Jyväskylän yliopiston EarlyMath-hankkeessa (<https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/early-math-ensiaskleet-matematiikkaan>) seurataan lasten matemaattisten taitojen kehitystä poikkeuksellisen varhaisesta vaiheesta eli heti ensimmäisistä syntymän jälkeisistä viikoista alkaen. Tavoitteena on ymmärtää, milloin koulussa opittavien matematiikan taitojen kannalta merkitykselliset yksilölliset erot alkavat muodostua. Tutkimus tuottaa tärkeää tietoa siitä, mitkä yksilöön ja ympäristöön liittyvät tekijät ovat keskeisiä varhaisten matemaattisten taitojen kehitykselle sekä mitkä tekijät toimivat suojaavina ja mitkä puolestaan lisäävät riskiä vaikeuksien kehittymiselle.

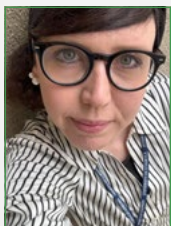
Suomen Akatemian rahoittamassa Bright Numbers -hankkeessa (2024–2028) (<https://www.jyu.fi/brightnumbers>) tätä ainutlaatuista seurantatutkimusta jatketaan edelleen, ja tutkimukseen liitetään lisäksi vaikuttavuustutkimus ennaltaehkäisevän tuen mallista. Tavoitteena on kehittää tutkimusperustaisia toimintamalleja, jotka vahvistavat varhaisten matemaattisten taitojen kehittymistä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Tämä edellyttää taitojen kehitysvaiheiden ja yksilöllisen vaihtelun huomioimista

arjen pedagogiikassa osana kasvu- ja oppimisympäristön matemaattista rikastamista.

"Tavoitteena on olla mahdollistamassa koulupolun aloittamista vahvalla matemaattisen ajattelun pohjalla ja tukea koulupolkua ja myönteistä käsitystä itsestään matematiikan oppijana."

Lähteet

- Aro, T., Eklund, K., Eloranta, A.-K., Närhi, V., Korhonen, E. & Ahonen, T. (2019). Associations Between Childhood Learning Disabilities and Adult-Age Mental Health Problems, Lack of Education, and Unemployment. *Journal of Learning Disabilities*, 52(1), 71–83. <https://doi.org/10.1177/0022219418775118>
- Aunola, K., Leskinen, E., Lerkkanen, M. K. & Nurmi, J. E. (2004). Developmental dynamics of math performance from preschool to grade 2. *Journal of educational psychology*, 96 (4), 699–713. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.96.4.699>
- Clements, D. H. & Sarama, J. (2021). *Learning and teaching early math: The learning trajectories approach* (3. painos). Taylor & Francis.
- Fuson, K. C. (1988). *Children's counting and concepts of number*. Springer.
- Geary, D. C. (1993). Mathematical disabilities: cognitive, neuropsychological, and genetic components. *Psychol. Bull.* 114, 345–362. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.114.2.345>
- Hakkara, A. M., Holopainen, L. K. & Savolainen, H. K. (2016). The impact of learning difficulties and socioemotional and behavioural problems on transition to postsecondary education or work life in Finland: A five-year follow-up study. *European Journal of Special Needs Education*, 31 (2), 171–186. <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1125696>
- Hiltunen, J., Ahonen, A., Hienonen, N., Kauppinen, H., Kotila, J., Lehtola, P., Leino, K., Lintuvuori, M., Nissinen, K., Puhakka, E., Sirén, M., Väinikainen, M.-P. & Vetteranta, J. (2023). PISA 2022 ensitulosia. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Koponen, T., Mononen, R., Kumpulainen, T. & Puura, P. (2011). SEL-KIS-Yhteenlaskua Ymmärtämään. Yhteenlaskutaidon Harjoitusohjelma. Niilo Mäki Instituutti & Haukarannan koulu.
- Koponen, T., Sorvo, R., Dowker, A., Räikkönen, E., Viholainen, H., Aro, T. & Aro, M. (2018). Does Multi-Component Strategy Training Improve Calculation Fluency among Poor Performing Elementary School Children? *Frontiers in Psychology*, section Educational Psychology, 9, 1187.
- Metsämuuronen, J. (2017). Oppia ikä kaikki: Matemaattinen osaaminen toisen asteen koulutuksen lopussa 2015. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. https://www.karvi.fi/sites/default/files/documents/KARVI_0117.pdf
- Nelson, G. & McMaster, K. L. (2019). The effects of early numeracy interventions for students in preschool and early elementary: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, 111 (6), 1001–1022.
- Silver, A. M., Elliott, L., Ribner, A. D. & Libertus, M. E. (2024). The benefits of math activities depend on the skills children bring to the table. *Developmental Psychology*, 60 (2), 376–388. <https://doi.org/10.1037/dev0001637>
- Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. (2023). Matematiikan ja äidinkielen taidot alkuopetuksen aikana – Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018–2020. Koulutuksen arviointikeskus.
- Wynn, K. (1990). Children's understanding of counting. *Cognition*, 36 (2), 155–193. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(90\)90003-3](https://doi.org/10.1016/0010-0277(90)90003-3)
- Zhang, X., Räsänen, P., Koponen, T., Aunola, K., Lerkkanen, M. & Nurmi, J. (2020). Early cognitive precursors of children's mathematics learning disability and persistent low achievement: A 5-year longitudinal study. *Child Development*, 91 (1), 7–27.

Anna-Elina Taskinen

Kirjoittaja toimii väitöskirjatutkijana Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella. Aiemman työuransa hän on tehnyt pääosin luokanlehtorina Jyväskylän normaalikoulussa.

Omakuva

Matematiikkaa opitaan si(i)tä puhuen

Tunnetko käsitteet apoteema, paralleeliaksiooma ja imaginaariyksikkö? Tai tiedätkö mitä tarkoittavat tiheysfunktio, suplementtikulma ja differentiaalioperaattori? Minä en. En nimittäin ole kovinkaan kiinnostunut matematiikasta. En, vaikka sitä työkseni tutkinkin. Sen sijaan olen kiinnostunut matematiikan kielestä ja matematiikkapuheesta alkuopetuksessa – samoin kuin kielitietoisesta koulusta, matematiikan kiele(ntämisestä), matemaattisesta monilukutaidosta, matematiikkaan liittyvästä opetusdialogista sekä oppimisen ympärillä tapahtuvasta verbaalisesta vuorovaikutuksesta ylipäätään.

ASIASANAT: alkuopetus, matematiikan kieli, matematiikkapuhe, opetusdialogi

Matematiikasta (puhumisesta) on tärkeää puhua

Matemaattisten käsitteiden oppimista ja kielitietoisien pedagogiikan merkitystä on käsitelty aiemmin esimerkiksi Kielikukon numerossa 3/2024, jossa Maija Rautio kirjoitti matematiikan kielen opiskelusta ja Anne Tiermas fysiikan tiedonalan kielen rakentumisesta monikielisessä luokahuoneessa. Sekä Rautio että Tiermas nivoivat kuitenkin näkökulmansa näissä kirjoituksissaan aineenopetuksen ja siten yläkoulun arkitodellisuuteen. Myös samassa numerossa julkaistu Jan Hellgrenin toimittama Jari Metsämuurosen haastattelu suomalaisnuorten heikkenevästä matematiikan osaamisesta käsitteli aihetta yhdeksäsluokkalaisten matematiikan taitojen näkökulmasta.

Tässä puheenvuorossa työnnän oman lukukirjani yhteiseen soppaan laventamalla keskustelun koskemaan myös vasta koulunsa aloittaneiden lasten matematiikan oppimista sekä alkuluokkien matematiikka-aiheista opetusdialogia. Aloitan kaatamalla kattilaan aineksia 2020-luvun alakoulun arjesta ja jatkan sekoittamalla keitokseen omia koulumuis-tojani vuosituhannen taitteesta. Alkuluokkien arkitodellisuutta kuvaten tuon mukaan oman näkökulmani niin luokanopettajana kuin väi-

töskirjatutkijanakin. Sitten sotken soppaan summamutikassa nipun hienoksi silputtuja tutkimustuloksia oman väitöstutkimukseni aihepiirin ympäriltä, ja lopuksi hämmennän sekaan vielä noin neljä muuta matematiikkapuheeseen liittyvää näkökulmaa, jotka nivon löyhästi yhteen Helsingin Sanomien verkkoversion kommenttikenttäkommenttien, kolmion kärkipisteiden kulmiksi kutsumisen sekä mittaamiskäsitteistön monitulkintaisuutta koskevan keskustelun kanssa.

Matematiikkapuhe alkuluokkien opetusdialogissa

Jo ensimmäisten kouluvuosiensa aikana perusopetuksen oppilas oppii, että yhteenlaskun tulosta kutsutaan *summaksi*, vähennyslaskun vastausta *erotukseksi* ja kerto- sekä jakolas-kujen lopputuotteita *tuloksi* ja *osamääräksi*. Alkuluokilla opettajan rooli oppilaan matematiikkapuheen ja matematiikan sanaston kehittymisen näkökulmasta onkin valtavan merkityksellinen.

Matematiikan kielellä, matematiikkapuheella ja matematiikan tuntien opetuskeskusteluilla on alkuluokkien arjessa oma, aivan erityinen tehtävänsä, sillä näinä varhaisina kouluvuosina matematiikkaa opitaan ja opetetaan pitkälti kielen

ja käsitteiden kautta, useimmiten vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Aiempi matematiikan oppimista koskeva tutkimus korostaa sekin kielen ja käsitteiden hallinnan tärkeää roolia lasten matemaattisessa kehityksessä ja akateemisessa menestyksessä.

Koko luokan yhteinen opetusdialogi on alku- luokilla melko tyypillinen tapa toteuttaa matematiikan opetusta. Osana opetustaan asiansa osaa- va alkuopettaja käyttää alan käsitteistöä tarkasti ja tunnollisesti, vaikka takuuvarmasti tunnis- taakin myös oppilaspuheenvuoroissa esiintyvät ydinkäsitteet *plussaamisesta miinustamiseen*. Täsmällistä käsitteiden käyttöä opettaessaan opettaja todennäköisesti pyrkii välttämään ar- kikielisyyskiä ja suosimaan alalle ominaista sa- nastoa – paitsi jos eteen tulee tilanne, jossa op- pilaan ymmärrystä on tarpeen tukea siltaamalla arkikielisiä ilmauksia matematiikan sanastoon. Omaan opetuskokemukseeni perustuen uskal- lan väittää, että tällaisia tarpeita ilmenee luokka- huoneessa aika usein.

Alkuopettaja onkin oikeastaan kaikkien alojen asiantuntija, joka tietää joka päivä te- kevänsä tärkeää työtä matematiikan oppimi- sen edistämiseksi. Yhtä lailla asiansa osaava alkuopettaja siis ymmärtää mitä ovat *kasvaa, vähenee, tulee lisää ja lähtee pois*, sekä tie- tää soveltuvat toimintatavat tilanteisiin, joissa oppilaan kontribuutio yhteiseen keskusteluun aika ajoin esiintyykin muodossa *eiku em- mää tiiäkään tai meni pois mielestä*. Asiansa osaavat alkuopettaja opettaa yhtäaikaaisesti, yksittäiselläkin oppitunnilla, yhdessä olemis- ta, vuorovaikutus- ja keskustelutaitoja, oman vuoron odottamista ja osallistumista. Sama opettaja opettaa samalla tunnilla kuitenkin myös opetussuunnitelman tavoitealueita, ma- tematiikan sisältöjä, käsitteiden käyttöä, vas- takohtia, vertailua ja kuinka alan sanastoa sovelletaan.

Miten päädyin tutkimaan matematiikantuntien opetusdialogia?

Suhteeni matematiikkaan on ollut aina jokseen- kin kompleksinen. Olen kyllä pystynyt puhumaan si(i)tä sujuvasti koko elämäni ajan, mutten ole koskaan kuitenkaan kokenut suhtautumistani siihen kovin luontevaksi. Silti – tai juuri siksi – tarkastelen nyt tekeillä olevassa väitöstutkimuk- sessani alkuluokkien matematiikkateemaista opetusdialogia sekä sen yhteyttä oppilaiden ma- temaattisiin taitoihin.

Lapsena pidin matematiikasta, vaikken kos- kaan sen opiskelussa erityisesti loistanutkaan. Teini-iässä halusin ymmärtää matematiikkaa, mutten uskaltanut yrittää oppia mitään, etten vain olisi joutunut pettymään, kun en osannut- kaan kaikkea heti ja harjoittelematta. Lukiossa lopetin matematiikan opiskelemisen lähes kah- deksi vuodeksi kokonaan, koska turhauduin omaan osaamattomuuteeni ja päätin, että on yk- sinkertaisesti helpointa olla ajattelematta koko asiaa laisinkaan.

Opettajankoulutuksessa aloitettuani, ja etenkin koulutuksesta valmistuttuani, olenkin sitten ajatellut matematiikkaa senkin edestä. Luokanopettajan työssäni olen nimittäin joutu- nut luomaan matematiikkaan aivan uudenlaisen suhteen opettajan roolista käsin. Ennen kaikkea matematiikan substanssiosaamisen saralla olen saanut opettaessani kokea sekä suurenmoisia onnistumisia että hillittömän häpeän täyttämiä hetkiä. Etenkin nämä erityiset epäonnistumise- ni erinäisillä matematiikan oppitunneilla ovat kuitenkin saaneet minut kokemaan eriskummal- lista viehätystä ja vetovoimaa tätä itselleni aiem- min jokseenkin etäiseksi jäänyttä oppiainetta kohtaan.

Voinen siis todeta, ettei tutkimusaiheeni ole valikoitunut aiheekseni mitenkään sattumalta; intohimoinen suhtautumiseni kieleen ja kie- lenoppimiseen johtivat minut aiheen pariin ja

ambivalentti suhtautumiseni matematiikkaan viimeisteli valintani puolestani.

Mitä, miten ja miksi tutkin?

Kolmesta osatutkimuksesta koostuvan väitöstudiumukseni tämänhetkisenä työnimenä on *Constructing students' mathematical knowledge through educational dialogue in early primary classrooms*, joka sujuvimmin suomentunee muotoon *Oppilaiden matemaattisen tietoisuuden rakentuminen alkuopetuksen opetusdialogissa*. Aiemmat luokahuonevuorovaikutusta ja dialogista opetusta käsittelevät tutkimukset (mm. Hennessy ym., 2023; Howe ym., 2019) ovat antaneet vahvaa näyttöä siitä, että opetusdialogi ja muut vuorovaikutteiset tukimuodot ovat tehokkaita menetelmiä matemaattisten käsitteiden ymmärtämisen ja matematiikan oppimisen tukemiseksi.

Aiemmasta opetusdialogiin keskittyvästä tutkimusperinteestä poiketen tarkastelen opetusdialogia väitöstudiumukseni kaikissa kolmessa osatutkimuksessa sekä ryhmätasolla että yksilöllisissä oppilaan ja opettajan välisissä vuorovaikutustilanteissa. Tavoitteenani on rakentaa väitöstudiumukseni myötä aiempaa syvällisempää ymmärrystä alkuopetuksen matematiikan opetusdialogien käytöstä ja merkityksestä sekä niiden suhteesta oppilaiden matematiikan osaamiseen.

Tutkimukseni käsitteellinen perusta rakentuu Alexanderin (2008) dialogisen opetuksen periaatteiden sekä varhaisen opetusdialogi- ja luokahuonevuorovaikutustutkimuksen (mm. Barnes, 1976; Fisher, 1993; Mercer & Littleton, 2007; Resnick ym., 2010) varaan. Suurimmaksi osaksi edellä mainitut ovat kuitenkin hakeneet innoitustaan tutkimustensa teoreettisiin viitekehyksiin laillani sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen ja oppimisen oikea-aikaisen vuorovaikutteisen tuen eli "scaffoldingin" (Wood ym.,

1976; Vygotsky, 1978) ydinajatuksista sekä Bakhtinin (1981) dialogisuutta koskevista käsityksistä. Vuorovaikutuksen merkitys oppimisessa onkin alamme tutkimuskirjallisuudessa keskeisen tärkeäksi tunnistettu ja tunnustettu, kuten myös kielen rooli yhtä lailla oppimisen välineenä kuin sen kohteenakin.

Tutkimukseni metodologinen lähestymistapa on yhdistelmä laadullista sisällönanalyysiä ja tilastomenetelmiä. Tutkimusaineisto on kerätty osana VUOKKO-pitkittäistutkimuksen kouluvaiheen (Salminen ym., 2021–2023) aineistonkeruuta, ja se muodostuu 1. ja 2. luokan matematiikan oppituntien video- ja audiotallenteista, ääninauhoitteiden litteraateista sekä oppilaiden 3. luokan matematiikan oppimistuloksista. Kolme keskeisintä tutkimuskysymystäni vastaavat tiukkaakin tiukempaan muotoon tiivistettyinä kysymyksiin siitä, mitä alkuluokkien opetusdialogi on, miten sitä voi hyödyntää matematiikan opetuksessa sekä missä määrin siitä on hyötyä oppilaan matemaattisen tietoisuuden rakentumisen näkökulmasta.

Matematiikkapuhe mediassa

Julkisessa keskustelussa, verkkolehtien klikkiotsikoissa sekä valtakunnanmedioiden mielipidekirjoituksissa ja yleisönosastoilla on kauhisteltu jo kauan suomalaisnuorten jatkuvasti heikkenevää matematiikan osaamista sekä kansainvälisestäkin vertailtuna vauhdikasta laskua oppimistuloksissa. Yhtä yksittäistä syytä oppimistulosten heikkenemiseen ei ole ainaakaan toistaiseksi tunnistettu, mutta sekä valistuneita että vähemmän valistuneita arvauksia ilmiön taustoista on eri medioissa silti esitetty senkin edestä.

Kuten kaikki kommenttikenttäkommentteja lukeneet tai koulua koskevia klikkiotsikkoja klikkailleet takuulla jo tietävät, matematiikkaa opetetaan maassamme perustavanlaatuisesti

väärin. Aina ja kaikkialla matematiikkavuorovai-
kutusta tai mekaanista laskemista on jonkun
mielestä liikaa tai liian vähän – samoin sovelta-
via tehtäviä, syventäviä tehtäviä, perustehtäviä,
pari- ja pienryhmätehtäviä, ongelmanratkaisua,
opetuskeskustelua, itsenäistä työskentelyä ja yh-
teistoiminnallista oppimista.

Näkökulma, joka julkisessa keskustelussa
kuitenkin toistuvasti sivuutetaan, on matemati-
ikan merkitys kaikkialla muualla kuin kouluym-
päristössä. Matematiikka näyttäytyy arjessam-
me mitä moninaisimmin tavoin, ja siksi myös
matematiikan taitoja tarvitaan kirjaimellisesti
kaikkialla. Ajanvarauksen tekeminen, matkus-
tusajan laskeminen, kalenterimerkinnän kirjaa-
minen, nopeusrajoitusten noudattaminen, so-
vitun tapaamisen siirtäminen ja ajoissa yhtään
minnekään ehtiminen edellyttävät ajanhallinnan
taitoja, joiden kehittyminen puolestaan edellyt-
tää kykyä laskea tai ainakin arvioida esimerkiksi
aikaa, rahaa ja matkaa – sekä matkaan kuluvia
rahaa ja aikaa.

Myös monet mittaamiseen, vertailuun ja
luokittelemiseen perustuvat arjen toiminnot
aina budjetoinnista veroilmoituksen täyttämi-
seen, lounaan valmistamisesta lääkeannosten
laskemiseen ja pintaremontin toteuttamisesta
käsityöharrastuksen aloittamiseen edel-
lyttävät paitsi ymmärrystä yhtäläisyyksistä ja
säännönmukaisuuksista, myös kykyä arvioida
määriä ja mittasuhteita. Tärkeä pohja näiden
taitojen oppimiselle luodaan jo varhaisina kou-
luvuosina.

Lisäksi uutisten seuraaminen ja yhteiskun-
nalliseen keskusteluun osallistuminen edellyttä-
vät monipuolista matemaattista monilukutaitoa,
kuten kykyä tulkita erilaisia tilastoja, lukemia,
diagrammeja, prosenttiosuuksia ja graafeja.
Matematiikan taitojen hallinta arkielämässä on
keskeisen tärkeää yhteiskunnan täysivaltaisen
jäsenyyden näkökulmasta.

Matematiikan kieli on kontekstisidonnaista

Matematiikan kieltä, matematiikkapuhetta ja
matemaattista monilukutaitoa on tärkeää opet-
taa oppilaan koulupolun kaikissa vaiheissa myös
alkuluokkien jälkeen, sillä matematiikan kieli
eroaa käyttämästämme arkikielestä melkoisesti.

Vaikka arkikielessä saatammekin käyttää
käsitettä *kilo*, kun puhumme kilogrammasta,
sanaa *sentti*, kun puhumme senttimetristä tai
termiä *tonni*, kun puhumme tuhannesta euros-
ta, olisi vastuutonta, elleimme SI-järjestelmän
suureita, yksiköitä, tunnuksia ja muita matema-
tiikan symbolikielelle ominaisia merkintätapoja
opettaessamme toisi esiin tonnin (t) tarkoittavan
tuhatta kilogrammaa, kilon tuhatkertaista (10^3)
mitä tahansa ja sentin sekä merkintätavasta
että asiayhteydestä riippuen ihan yhtä lailla eu-
ron (snt), litran (cl), metrin (cm) kuin puolisäve-
laskeleenkin sadasosaa.

Matematiikan kielen oppiminen on siis var-
sin kontekstisidonnaista ja edellyttää kykyä tul-
kita erilaisia tekstejä ja tilanteita. Kielikysymys
kaikkine monimerkityksineen on kuitenkin mo-
nin tavoin mutkikas. Kielen ja käsitteiden käytön
näkökulmasta tarkasteltuna onkin erikoista, että
oppituntikontekstissa kykenemme täysin katta-
vasti ymmärtämään vaikkapa sen, että kolmion
kärkipiste osoittaa kohdan, jossa *kulma* muodos-
tuu, mutta arjessa saatamme silti käyttää näitä
kahta käsitettä toistensa synonyymeina.

Koulussa joudumme kuitenkin (toistuvasti,
tekee mieleni huomauttaa) erikseen perustele-
maan oppilaillemme, kuinka kulma ja kärkipis-
te matematiikassa tarkoittavat kahta eri asiaa.
Kuten *jana* ja *suora* eivät ole yhtä, ei myöskään
paino tarkoita samaa kuin *massa*, *ympyrä* ei ole
yhtä kuin *pallo*, ja *neliön* määritelmä ei sekään
kata lähimainkaan suurinta osaa *suorakulmiois-
ta*. Olennaisen tärkeää onkin oppia ymmärtä-
mään, että puhuessamme painoista ja pituuksis-

ta saatamme käyttää matematiikan käsitteistöä täsmällisesti tai sitä arkikieleen sekoittaen.

Osana monilukutaitoa opimme ymmärtämään matematiikan kielen kontekstisidonnaisuutta – oivallamme siis esimerkiksi sen, että kirjan paksuuden, kannen korkeuden tai sen sivujen leveyden voimme mitata millimetreissä, mutta kustantamoiden verkkosivustoilla tai kirjallisuuskeskusteluissa ei kirjojen pituuksia tyypillisesti raportoida pituusyksiköinä vaan sivumäärinä tai lukemiseen kuluneena aikana.

Lähteet

- Alexander, R. (2008). Towards dialogic teaching: Rethinking classroom talk (4. painos). Dialogos.
- Bakhtin, M. (1981). The dialogic imagination. University of Texas Press.
- Hellgren, J. (2024). Matematikkunskaperna har försvagats, men vad har egentligen förändrats? Intervju med Jari Metsämuuronen om utvecklingen under 2000-talet. Kielikukko, 43(3), 15–16.
- Hennessy, S., Calcagni, E., Leung, A., & Mercer, N. (2023). An analysis of the forms of teacher-student dialogue that are most productive for learning. *Language and Education*, 37(2), 186–211. <https://doi.org/10.1080/09500782.2021.1956943>
- Howe, C., Hennessy, S., Mercer, N., Vrikki, M., & Wheatley, L. (2019). Teacher-student dialogue during classroom teaching: Does it really impact on student outcomes? *Journal of the Learning Sciences*, 28(4–5), 462–512. <https://doi.org/10.1080/10508406.2019.1573730>
- Mercer, N., & Littleton, K. (2007). Dialogue and the development of children's thinking: A sociocultural approach. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203946657>
- Rautio, M. (2024). Oletko opiskellut matematiikan kieltä? *Kielikukko*, 43(3), 6–8.
- Salminen, J., Lerkkanen, M.-K., Koponen, T., & Torppa, M. (2021–2023). Interaction, Development, and Learning (VUOKKO) -study: Early School Years (Grades 1–3). Research data. University of Jyväskylä, Finland.
- Tiermas, A. (2024). Fysiikan tiedonalan kielen rakentuminen monikielisessä luokkahuoneessa. *Kielikukko*, 43(3), 2–5.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17(2), 89–100. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x>

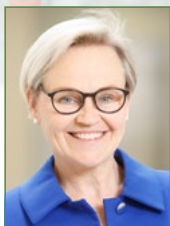

FinRAn tuore HELPOSTI!-julkaisu on ilmestynyt!

Kaipaatko toiminnallisuutta ja uusia näkökulmia matematiikan opetukseen? Helposti!-kirja tarjoaa runsaasti tuoretta tutkimustietoa lukijaystävällisessä muodossa alan huippututkijoilta. Lisäksi julkaisusta löytyy runsaasti kopioitavaa materiaalia ja sovellettavia ideoita suoraan oppitunneille koko peruskoulun ajalle.

Helposti!-julkaisun tilaat osoitteesta finrainfo@gmail.com.
Kirjaa myydään jäsenille hintaan 29€ + toimituskulut 6 euroa/kpl.

Ei-jäsenille kirjan myyntihinta on 44€ + toimituskulut 6 euroa/kpl.
Nyt viimeistään kannattaa liittyä FinRA:n jäseneksi!
Helpoiten se onnistuu www.finrainfo.fi-sivuilta

Arja Sääkslahti

Kirjoittaja on liikuntapedagogiikan professori Jyväskylän yliopistosta. Hän on tutkimuksissaan keskittynyt erityisesti lasten kehittymisen ja liikkumisen yhteyksien tutkimiseen.

Kuva: Petteri Kivimäki

Motoriset perustaidot tahdonalaisen liikkumisen edellytyksinä

Nykylapset ja -nuoret liikkuvat liikkumissuosituksiin verrattuna liian vähän. Yhteiskunnassa ilmevä polarisaatio näkyy myös liikkumisessa: symmetristä normaalijakaumaa edustava Gaussin käyrä on muisto vain, ja suuret erot liikkumismäärissä näkyvät muun muassa lasten kanssa työskenteleville siinä, että yhä suuremmalla osalla lapsista on vaikeuksia hienomotoriikkaa edellyttävissä tehtävissä ja rappusissa kulkemiseenkin täytyy keskittyä. Motorisia perustaitoja vahvistetaan lisäämällä liikkumista.

Asiasanat: Motoriset perustaidot, kehonhallinta, liikkuminen

Lasten liikkumisen määrä

Kansainväliset lasten ja nuorten liikkumissuositukset perustuvat laajaan systemaattiseen tutkimustiedon analyysiin (World Health Organization [WHO], 2019), jonka perusteella on voitu määrittellä lasten ja nuorten kasvun sekä tyypillisen kehityksen edellyttämä päivittäinen liikkumisen määrä. Alle 5-vuotiaiden tulisi saada liikkua vähintään kolme tuntia päivässä niin, että he voivat opetella liikkumaan ja hallitsemaan kehoaan itsenäisesti eli ilman toisten ihmisten tai apuvälineiden apua (Opetus- ja Kulttuuriministeriö [OKM], 2016a; WHO, 2019). Viittä vuotta vanhempien kouluikäisten lasten ja nuorten päivittäisen liikkumisen vähimmäismääräksi suositellaan reipasta ja rasittavaa liikkumista vähintään tunti päivässä. Lisäksi runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää. (OKM, 2021.)

LIITU-tutkimus on laaja, määräajoin toteutettava kansallinen tutkimus, jonka avulla saadaan systemaattista tietoa kouluikäisten lasten liikkumisesta Suomessa (Valtion Liikuntaneuvosto, 2025). Tuoreimman LIITU 2024 -raportin mukaan liikemittarilla mitattuna vain 28 prosenttia kouluikäisistä lapsista liikkuu suositusten mukaisesti. Keskimäärin askeleita kertyy 7-vuoti-

aile eniten (10 845 askelta vuorokaudessa) ja sen jälkeen määrä laskee tasaisesti siten, että 16–20-vuotiaille nuorille askeleita kertyy enää keskimäärin 7 559 päivää kohti (Valtion Liikuntaneuvosto, 2025, s. 36). Lisäksi on hyvä tunnistaa, että lapset ja nuoret istuvat paljon, sillä seitsemänvuotiaat istuvat keskimäärin 6,3 tuntia päivässä ja 16–20-vuotiaat keskimäärin 9,6 tuntia (Valtion Liikuntaneuvosto 2025, s. 35). Liikkumisen eriytyminen alkaa jo varhain. Kansallisen Piilo-tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksikäisille 4–6-vuotiaille lapsille kertyy vuorokaudessa 9,4 tuntia paikallaanoloaikaa ja vain 76 prosenttia liikkuu suositusten mukaisesti (OKM, 2024). Erikoisen ristiriitaiseksi tämän ilmiön tekee se, että vain yksi prosentti lasten huoltajista vastasi, ettei heidän lapsensa osoita koskaan nauttivansa liikkumisesta (OKM, 2024, s. 62). Näiden tulosten perusteella näyttää vahvasti siltä, että me aikuiset olemme muokanneet lapsen elinpiirin sellaiseksi, ettei kaikilla lapsilla toteudu Lasten oikeuksien edellytykset kasvaa ja kehittyä omaan potentiaaliinsa sekä toimia heille luontaisella tavalla (ks. OKM 2016b, s. 12, Lapsen oikeuksia koskevat sopimuskohdat). Seuraukset näkyvät niin lasten ja nuorten motorissa

taidoissa, liikkumisessa, oppimistuloksissa kuin hyvinvoinnissakin (Stodden ym., 2023).

Motoriset perustaidot edellytyksenä liikkumiselle

Motoriset perustaidot ovat taitoja, jotka mahdollistavat itsenäisen liikkumisen. Ne jaotellaan niiden käyttötarkoituksen mukaan tasapainotaitoihin, liikkumistaitoihin ja välineenkäsittelytaitoihin (Gallahue ym., 2012). Tasapainotaidot ovat tahdonalaisesti aikaansaatuja ja ohjattuja liikkeitä, joiden avulla on mahdollista säilyttää tasapaino tukipinnan päällä eli esimerkiksi pysyä paikoillaan yhdellä jalalla seisoessa (staattinen tasapaino) ja rappusia alaspäin kävellessä (dynaaminen tasapaino). Kun kehon painopiste siirtyy liikkueessa tukipinnan ulkopuolelle, on riski menettää tasapaino ja kompastua tai kaatua, ellei ole tasapainotaitoja, joilla riittävän nopeasti pystyy siirtämään kehon painopisteen takaisin tukipinnan päälle. Tällaisia tasapainotaitoja ovat muun muassa taivuttaminen, koukistaminen ja ojentaminen. Tasapainon saavuttaminen ja säilyttäminen edellyttää siis hyvää kehon hallintaa ja nopeaa reagointia.

Tasapainotaitojen kehittäminen vaatii keskittymistä ja oman kehon kuuntelua, lihasjännettä ja tasapainoaistimusten tulkintaa sekä nopeaa reagointia niihin (Gutschow ym., 2025). Tutkimusten perusteella lasten tasapainotaidot ovat heikentyneet (Roth ym., 2010). Tämä on seurausta siitä, että istumiseen ja makoiluun kuluu merkittävän suuri osa päivästä. Rennosti makoillessa ja istuessakin tukipinta on suuri eivätkä tasapainotaidot saa tarvitsemaansa harjoitusta. Piilo-tutkimuksen kehittämisvaiheessa tutkitiin 633 varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen motorisia perustaitoja eri puolilta Suomea (Sääkslahti ym., 2021). Heidän staattista tasapainoaan mitattiin tehtävällä, jossa selvitettiin sitä, kuinka moni lapsista pysyi yhdellä jalalla seisoen

30 sekunnin ajan paikoillaan. Tulokset osoittivat, että 4-vuotiaista lapsista 19, 5-vuotiaista 37 ja 6-vuotiaista 64 prosenttia pysyi määritellyn ajan heilumatta yhdellä jalalla paikoillaan. Suurempi osuus tytöistä (51 %) kuin pojista (33 %) säilytti tasapainonsa koko puolen minuutin ajan (Livonen ym. 2021, s. 195). Tämän ikäisillä lapsilla 30 sekuntia paikallaan kertoo tasapainotaitojen lisäksi myös keskittymisestä ja näiden tulosten perusteella voi vetää myös johtopäätöksen, että puoli minuuttia hallitussa asennossa paikallaan on nykylapsille vaativa tehtävä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että hyvä staattinen tasapaino on yhteydessä parempiin oppimistuloksiin esimerkiksi lukemisessa ja matemaattisissa taidoissa (Gutschow, ym., 2025; Jylänki ym., 2022).

Liikkumistaidot ovat taitoja, joiden avulla liikutaan paikasta toiseen (Gallahue ym., 2012). Tyypillisiä liikkumistaitoja ovat kiipeäminen, kävely, juokseminen, tasajaloin hyppääminen tai hyppely, vuorojaloin hyppely ja loikkiminen. Vauvojen motoristen taitojen kehittymistä seurattaessa on helppo tunnistaa, että tasapainotaidot ovat edellytyksenä liikkumistaitojen oppimiselle. Esimerkiksi kävelemään ja juoksemaan oppiminen edellyttävät, että lapsi säilyttää tasapainon pienen hetken pienen tukipinnan eli jalkapohjansa varassa. Liikkumistaidot harjaantuvat dynaamista tasapainoa. Hyvä tasapaino mahdollistaa sujuvan ja turvallisen rappusissa kulkemisen, metsäpolulla kävelemisen sekä liukkailla pinnoilla kulkemisen. Piilo-tutkimuksen kehittämisvaiheessa mitattiin 4–6-vuotiaita lapsia dynaamista tasapainoa 15 sekunnin sivuttaishyppelyllä. Keskimäärin sekä 6-vuotiaat tytöt että pojat hyppäsivät 19 hyppyä 15 sekunnin aikana. (Livonen ym., 2021, s. 195.) Suhteessa staattiseen tasapainoon nämä tulokset osoittavat, että liikkeessä pysyminen on lapsille helpompaa kuin paikoillaan oleminen. Tasaponnistushyppy eteenpäin mittaa liikku-

mistaitoja sekä lapsen taitoa käyttää kehoaan symmetrisesti eli ponnistaa molemmilla jaloilla yhtäaikaaisesti ja samalla voimankäytöllä. Lisäksi kädet tulisi vastaavalla tavalla symmetrisesti heilauttaa yhtäaikaisesti ja samanlaisella voimankäytöllä kehon takaa eteen. Erilaiset tasahyppely- ja vuorohyppelyradat ovat hyödyllisiä liikkumistaitojen kehittämiseksi kaiken ikäisillä lapsilla ja nuorilla (Iivonen ym. 2021). Näillä monipuolisesti motoriikkaa harjaannuttavilla tehtävillä vahvistetaan toiminnanohjausta ja sitä kautta myös yleisiä oppimisvalmiuksia (Stodden ym., 2023).

Välineenkäsittelytaidot ovat taitoja, joiden avulla käsitellään erilaisia välineitä. Ne perustuvat pitkälti näköaistin ja raajojen yhteistyöhön. Koulutyössä kaikki kädentaidot kuten kynällä kirjoittaminen, piirtäminen, värittäminen, sormileikit, askartelut ja käsityöt perustuvat silmän havaintojen sekä niiden perusteella käden liikkeiden ja voimankäytön hienosäätämistä vaativiin välineenkäsittelytaitoihin. Samalla tavalla esimerkiksi pallonkäsittely käsillä, jaloilla tai muilla vartalon osilla ovat liikunnassa esimerkkeinä välineenkäsittelytaidoista. Kehityksellisestä näkökulmasta on oleellista ymmärtää, että ensin kehittyvät koko vartalon suurilla lihaksilla aikaansaadut käsittelytaidot. Vasta kun tällaisissa karkeamotorisissa taidoissa on saavutettu tietty taso, herää lapsilla kiinnostus pikkutarkkuutta vaativien hienomotoristen taitojen harjoitteluun. (Gallahue ym., 2012.) Tyypillisiä karkeamotorisia välineenkäsittelytaitoja ovat heittäminen, kiinniottaminen, pallon potkaiseminen ja lyöminen esimerkiksi erilaisilla mailoilla.

Piilo-tutkimuksen kehittämisvaiheessa välineenkäsittelytaitoja mitattiin onnistuneiden heito-kiinniottojen määrällä. Neljävuotiaat saivat kymmenestä omasta heitosta seinään heitetyn pallon (halkaisija noin 25 cm) kiinni yhden pom-

pun jälkeen keskimäärin kaksi kertaa, viisivuotiaat viisi kertaa, ja kuusivuotiaat 7,5 kertaa. Palloleikeissä harjaantunut silmä-käsikoordinaatio helpottaa myös muiden kädentaiteiden oppimista ja lisää harjoittelumotivaatiota. (Iivonen ym. 2021, s. 195.) Välituntileikkeihin soisi palaavan uudelleen erilaisten pallotteluleikkien. Ne tukisivat erinomaisesti käsien motoriikkaa ja vahvistaisivat pohjaa hienomotoriikan kehittymiselle. (Stodden ym., 2023.)

Erilaisten välineiden käsittelyssä tulee usein tilanteita, jolloin käsien tai jalkojen täytyy pystyä ylittämään kehon oletettu keskilinja. Tällainen **kehon keskilinjan ylittäminen** kuuluu kehon hahmottamiseen ja sen tulisi onnistua kaikilta, jotta esimerkiksi käsin kirjoittaminen onnistuu paperin vasemmasta reunasta oikeaan reunaan. Piilo-tutkimuksessa kuusi prosenttia neljävuotiaista lapsista ei vielä onnistunut kehon keskilinjan ylittämisessä, kuusivuotiaista yksi prosentti ei onnistunut. Kouluissa opettajien tuleekin varautua siihen, että kehon keskilinjan ylittämistä edellyttävät tehtävät voivat olla vaikeita vielä kouluikäisenäkin ja siksi sen harjoittelu hyvin erilaisilla ja liikunnallisilla tehtävillä on mielekäs tapa vahvistaa muun muassa käsin kirjoittamisen taitoa. (Iivonen ym., 2021, s. 93, 196.)

Motorisen oppimisen vaikeuksia on eri tutkimusten perusteella arvioitu olevan noin 5–10 prosentilla lapsista (Biotteau ym., 2020). Vaikeudet saattavat liittyä vähäiseen liikkumisen kokonaismäärään ja siihen apuna onkin päivittäisten monipuolisten liikuntakokemusten mahdollistaminen ja huolehtiminen minimiliikkumissuosituksen määrän täyttymisestä. Riittävän varhain aloitettu ja oikea-aikainen tuki on merkityksellistä, sillä jos lapsi oppii näkemään itsensä heikkona liikkujana, hän omaksuu jo hyvin aikaisin alhaisen pätevyyden kokemuksen motoriikasta. Matala pätevyyden kokemus on harmittavan py-

syvä (Niemistö ym., 2023) ja se mielikuva itsestä liikkujana säilyy monilla pitkään – jopa aikuisuuteen saakka. Siksi lapsen ja nuoren kannustaminen, monipuolisten myönteisten kokemusten huomaaminen ja niiden sanoittaminen, voivat parhaimmillaan lisätä innostusta harjoitella ja sen myötä vahvistaa myönteisen minäpystyvyyden omaksumista. Myönteinen käsitys itsestä on erinomainen pohja paitsi liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle, myös kaikelle muullekin koulutyölle.

Mikäli opettaja epäilee lapsella motorisen oppimisen vaikeutta (DCD eli Developmental Coordination Disorder), asiaa on mahdollista selvittää esimerkiksi neuvolassa tai kouluterveydenhuollossa. Aivan hiljattain on julkaistu Little DCDQ-FI kyselylomake, joka on helppo arjen tilanteiden havainnointiin perustuva menetelmä arvioida lapsen mahdollista riskiä oppimisen vaikeuteen. (Asunta ym., 2021; Duodecim, 2026.)

Motorisilla perustaidoilla ja fyysistä aktiivisuutta lisäävillä tuokiolla tukea oppimiseen

Motoristen perustaitojen, fyysisen aktiivisuuden ja oppimisen välisten yhteyksien selvittäminen on kiinnostanut tutkijoita. Martins ym. (2024) kokosivat systemaattisen katsauksen tutkimuksista, joissa lasten motorisia perustaitoja, fyysistä aktiivisuutta ja fyysisesti aktiivisia leikkejä sisältäviä interventio-ohjelmia oli lisätty tyypillisesti kehittyvien 3–5-vuotiaiden lasten arkipäiviin. Tutkimusryhmän johtopäätöksenä oli, että motoristen perustaitojen harjoitteluun keskittyneet interventiot tukivat lasten motoristen taitojen kehittymisen lisäksi metakognitiivisia taitoja ja kielen oppimista. Lisäksi interventiot lisäsivät tyttöjen ja poikien yhteistoimintaa ja alensivat kehon painoindexiä. (Martins ym., 2024.)

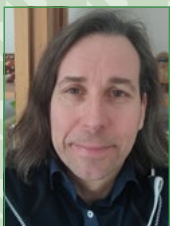
Jylängin ja kumppaneiden (2022) systemaattisessa tutkimuskatsauksessa tarkasteltiin fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen ja motoristen taitojen harjoitteluun keskittyneiden liikuntaohjelmien vaikutuksia tyypillisesti kehittyneiden 3–7-vuotiaiden lasten kehitykseen. Katsaus osoitti, että eniten tutkimusnäyttöä ohjelmien myönteisestä vaikutuksesta oli lasten toiminnan ohjaukseen sekä kielellisten että matemaattisten taitojen tukemiseen. Kaikkein suurin myönteinen vaikutus liikuntaa sisältävillä ohjelmilla oli muistitoimintoihin. Kiinnostava tulos oli myös se, että parhaat tulokset lasten kognitiivisiin ja akateemisiin taitoihin oli saatu sellaisilla liikuntaohjelmilla, joissa motoristen taitojen harjoittelua oli yhdistetty vauhdikasta liikuntaa sisältävään toimintaan. Pelkästään motoristen taitojen harjoitteluun keskittyneissä ohjelmissa oli paremmat vasteet kuin vain fyysisen aktiivisuuden tason nostoon keskittyneissä ohjelmissa. (Jylänki ym., 2022.)

Jylängin systemaattista katsausta seurannut jatkotutkimus (2023) selvitti, miten varhaiskasvatuksen osana on mahdollista tukea sosioekonomiselta taustaltaan ja matemaattisilta taidoiltaan muita heikommassa asemassa olevien lasten laskemisen taitoja. Motoristen taitojen harjoittelua, tarinan lukemista ja numerotaitoja yhdistänyt kahdeksan viikkoa kestänyt, kaksi 45 minuutin tuokiota viikossa sisältänyt ohjelma pystyi tukemaan lasten oppimista ja tasoittamaan lasten välisiä taitoeroja oman varhaiskasvatusryhmän sisällä. (Jylänki ym., 2023.) Ohjelma onnistui tavoitteissaan lasten motoristen ja matemaattisten taitojen tukemisessa myös varhaiskasvatuksen henkilöstön itsensä toteuttamana (Jylänki ym., 2024), joten nämä tulokset vahvistavat, että motorisia perustaitoja ja muita oppimisen alueita voi hyvin tukea yhtä aikaa niin varhaiskasvatuksessa kuin koulussakin.

Lähteet

- Asunta, P., Viholainen, H., Laasonen, K., Kukko, T., Mehtälä, A., Tammelin, T. & Sääkslahti, A. (2021). Motorisen oppimisen vaikeudet. Teoksessa A. Sääkslahti, A. Mehtälä & T. Tammelin (toim.) Piilo – Pienten lasten liikunnan ilon, fyysisen aktiivisuuden ja motoristen taitojen seuranta. Kehittämisyvaiheen 2019–2021 tulospöytäkirja. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 398. Likes. https://static.jamk.fi/likes/Piilo_tulosraportti.pdf
- Biotteau, M., Albaret, J.-M. & Chaix, Y. (2020). Developmental coordination disorder. *Handbook of Clinical Neurology* 174, 3–20. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-64148-9.00001-6>
- Duodecim (2026). Lasten ja nuorten kehityksellinen koordinaatiohäiriö (DCD). Käypä Hoito-suositus (2026). <https://www.kaypa-hoito.fi/hoi50132>
- Gallahue, D.L., Ozmun, J.C., & Goodway, J. (2012). *Understanding Motor Development: Infants, Children, Adolescents, Adults*. New York: McGraw-Hill.
- Gutschow, S., Kranz, D., Tamm, S., Papke, A., Kotzsch, A., Kraemer, J. & Wessel, N. (2025). Promoting motor skills in preschool age: a focus on balance regulation. *Physiological Measurement* 46 (4). <https://doi.org/10.1088/1361-6579/adc86d>
- Iivonen, S., Niemistö, D., Laukkanen, A., Kulmala, J., Mehtälä, A., Viholainen, H., Laasonen, K., Tammelin, T. & Sääkslahti, A. (2021). Motoriset taidot. Teoksessa A. Sääkslahti, A. Mehtälä & T. Tammelin (toim.) Piilo – Pienten lasten liikunnan ilon, fyysisen aktiivisuuden ja motoristen taitojen seuranta. Kehittämisyvaiheen 2019–2021 tulospöytäkirja. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 398. Likes. https://static.jamk.fi/likes/Piilo_tulosraportti.pdf
- Jylänki, P., Mbay, T., Hakkarainen, A., Sääkslahti, A., & Aunio, P. (2022). The effects of motor skill and physical activity interventions on preschoolers' cognitive and academic skills: A systematic review. *Preventive Medicine*, 155, 106948 <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2021.106948>
- Jylänki, P., Sipilinen, E., Mbay, T., Sääkslahti, A., & Aunio, P. (2023). Combining numerical relational and fundamental motor skills to improve preschoolers' early numeracy: A pilot intervention study. *International Journal of Early Childhood*, 55 (1), 131–154. <https://link.springer.com/article/10.1007/s13158-022-00329-8>
- Jylänki, P., Sääkslahti, A., & Aunio, P. (2024). Intervention affects on low performing preschoolers' early mathematical skills: Adding fundamental motor skill practice as a supporting method. *Trends in Neuroscience and Education*, 35, 100227. <https://doi.org/10.1016/j.tine.2024.100227>
- Martins, C., Valentini, N., Sääkslahti, A., Africa, E., Webster, K., Nobre, G., Robinson, L., Duncan, M., Tortella, P., Bandeira, P., & Barnett, L. (2024). Motor competence as a key to support healthy development of 3-to 5-year-old children: An expert statement on behalf of the International Motor Development Research Consortium. *Journal of Motor Learning and Development*, 12 (3), 437–454. <https://doi.org/10.1123/jmld.2023-0055>
- Niemistö, D., Barnett, L., Laukkanen, L., Tolvanen, A. & Sääkslahti, A. (2023). Perceived motor competence in early childhood predicts perceived and actual motor competence in middle childhood. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 33 (10), 2025–2038. <https://doi.org/10.1111/sms.14438>
- OKM (2016a). Tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:22. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-411-5>
- OKM (2016b). Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:2. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/57ae6395-9f47-43c8-a3cb-28e3625883b6/content>
- OKM (2021). Liikkuessuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja 2021:19. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/06b3389a-eeb8-4f44-9698-39c2b0009b10/content>
- OKM (2024). Pienten lasten liikunnan ilo, fyysinen aktiivisuus ja motoriset taidot Suomessa. Piilo-tutkimuksen tuloksia 2023. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:10. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/cf5ae134-e865-4cde-a797-7627ee9e69e8>
- Roth, K., Ruf, K., Obinger, M., Mauer, S., Ahnert, J., Schneider, W., Graf, C., & Heberstreit, H. (2010). Is there a secular decline in motor skills in preschool children? *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 20 (4): 670–678. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2009.00982.x>
- Sääkslahti, A., Mehtälä, A. & Tammelin, T. (toim.) (2021). Piilo – Pienten lasten liikunnan ilon, fyysisen aktiivisuuden ja motoristen taitojen seuranta. Kehittämisyvaiheen 2019–2021 tulospöytäkirja. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 398. Likes. https://static.jamk.fi/likes/Piilo_tulosraportti.pdf
- WHO (2019). Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550536>
- WHO (2021). Guidelines on physical activity and sedentary behaviour (from 5 years to 65 years and older). World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240015128>
- Valtion liikuntaneuvosto (2025). Lasten ja nuorten liikuntakäytännön toteutus Suomessa 2024. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024. Valtion Liikuntaneuvoston julkaisuja 2025:1. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2025/05/LIITU-tutkimus-2024.pdf>
- Stodden, D., Pesce, C., Zaret, N., Tomporowski, P., Ben-Soussan, T.D., Brian, A., Abrams, T.C. & Mark, D. (2023). Holistic Functioning from a Developmental Perspective: A New Synthesis with a Focus on a Multi-tiered System Support Structure. *Clinical Child and Family Psychology Review* 26, 343–361. <https://doi.org/10.1007/s10567-023-00428-5>

Jan Helligren

Språktuppen

Illustration Johan Lund

Rummet där min 18-åriga son lever

När jag tänker på hur det ser ut i min 18-åriga sons rum, står det klart för mig att en av de så kallade basfärdigheterna måste vara att kunna hålla ordning på sina saker och sitt liv. Sängen är obäddad, skrivbordet är fullbelamrat med saker i oordning och på golvet syns både rena och smutsiga kläder, skräp och dammtussar. Min son är van vid att få mat på bordet och att en "osynlig hand" sköter den husliga ekonomin omkring honom.

Om jag skulle få i uppgift att analysera hans basfärdigheter, skulle jag få fram en mycket ojämn färdighetsprofil: Bra på vissa saker, sämre på andra. Helt tydligt intresserad av vissa saker, och fullständigt omotiverad att göra andra saker. Rummet berättar inte hela sanningen om hans färdigheter och intressen. Skolarbetet, läsandet, skrivandet, räknandet, gymmet, fotbollen, sin frisyra och allt han är intresserad av sköter han utomordentligt. Han tar ansvar och han är motiverad.

Då "basfärdigheter" eller "grundläggande färdigheter" eller "perustaidot" eller "basic skills" allt oftare nämnts i medierna under den senaste tiden, har jag uppfattat att färdigheterna är förknippade med implicita värderingar. Basfärdigheterna anses vara de viktigaste färdigheterna, och av basfärdigheterna upphöjs tre över alla de övriga färdigheterna. Det är läsa, skriva och räkna.

Som begrepp ger "basfärdigheter" vissa konnotationer: Å ena sidan kan man associera ordet "bas" till något grundläggande, en grund som allt det övriga – de övriga färdigheterna och kunskaperna – bygger på. Å andra sidan döljer liknelsen också en värdehierarki: När man slår fast att vissa färdigheter är basfärdigheter, hävdar man implicit att basfärdigheterna är viktigare än övriga färdigheter.

Men vad hjälper det att kunna läsa, skriva och räkna om man inte kan hålla ordning på sitt liv?

Vad säger Aristoteles?

Aristoteles skiljer grovt mellan *oikos* (hushållet/privatlivet) och *polis* (staden/offentliga livet). De representerar två olika arenor där människan utvecklar dygder och färdigheter för att leva ett gott liv (*eudaimonia*).

Inom *oikos* behöver man bl.a. praktiska och materiella färdigheter. Man borde kunna ta hand om sin ekonomi (budget, sparande, måttfull konsumtion). Man borde kunna sköta ett hem (matlagning, städning, underhåll), och man borde kunna ta hand om sin hälsa (kost, vila, kroppsvård). Man borde lära sig att ta ansvar för familj och närstående, och kunna hantera konflikter i relationer. Sedan borde man också lära sig att utveckla sig själv, sin självdisciplin och karaktär, och ha förmåga att styra sina begär och impulser.

Färdigheterna som krävs inom *polis*, samhället och det gemensamma och politiska livet, är annorlunda. Målet är att människan utvecklas till en *zoon politikon* – en samhällsvarelse. Det kräver kommunikationsfärdigheter och omdömesförmåga: Att kunna tala, lyssna och argumentera sakligt. Det innebär moraliska och medborgerliga dygder och färdigheter, känsla för rättvisa och respekt för lagar och institutioner. Färdigheterna ska gynna det allmänna och gemensamma: Mod och samarbetsförmåga, engagemang i det gemensamma och aktivt medborgarskap, att kunna kompromissa och att kunna tillämpa moralisk kunskap i verkliga si-

tuationer, och att förstå konsekvenser av olika handlingar.

Oikos och polis är förstås inte helt separata från varandra, men funderar man på de basfärdigheterna som krävs på de två arenorna så finns det vissa skillnader. Inom oikos, d.v.s. i det privata ska man t.ex. lära sig att hålla ordning på sina saker och ta ansvar för

sitt hem och sina närmaste. Inom polis, d.v.s. det gemensamma och politiska livet arbetar man, röstar i val och påverkar samhället.

Var hör läsa, skriva och räkna hemma? I oikos eller polis? Delvis i bådadera, men i de repliker och ställningstaganden om basfärdigheter som hörs i medierna tenderar polis att överrösta oikos. Målet att bli en god och aktiv samhällsmedborgare väger betydligt mer än målet att utvecklas till en mästare i det privata.

Känslorna, motivationen, intresset

Precis som i sitt eget rum, kan man inte heller i livet och samhället bara lämna allt liggande där det råkar hamna, smutsiga kläder, skräp och annat. Basfärdigheten – att hålla ordning i sitt rum – är i själva verket mycket komplex. Den omfattar värdet (att man upplever att det är viktigt att hålla ordning), attityden, motivationen och intresset (att man har lust och intresse att hålla ordning) och själva färdigheten eller know-how (att man vet hur man gör för att hålla ordning, plocka undan, sortera, städa, diska, tvätta osv.).

När jag tänker på att min son småningom ska flytta bort från sitt barndoms oikos och börja studera och borde klara sig på egen hand i både oikos och

polis, står det klart för mig att viktiga basfärdigheter som han borde lära sig är: olika sorters praktiska hushållskunskaper (diska, städa, tvätta, laga mat o.s.v.), ekonomisk hantering (förståelse för inkomst, utkomst, budgetering o.s.v.), administrativa kunskaper (hur man betalar räkningar, fixar el-, nät-, telefonabonnemang, försäkringar o.s.v.), grundläggande

självständighet (att man på egen hand klarar av ta hand om sig själv och sitt eget liv).

Om man tar saken helt ner till grunden, så är det väl förmågorna att kunna äta, sova, gå och röra på sig, kommunicera, skaffa mat och så vidare som är basen för alla de övriga färdigheterna – både inom oikos och polis. Jag brukar själv tänka att förmågan att kommunicera och diskutera, klä sina tankar i ord, lyssna och prata med sina medmänniskor är en oerhört viktig basfärdighet. Basfärdigheterna som krävs i oikos är en förutsättning för att också polis ska fungera. Men också omvänt: I ett fungerande samhälle mår också privatlivet bättre.

Jag tänker mig att varje människa har en ojämn färdighetsprofil. Man är bra på vissa saker och sämre på andra. De saker man tränar mer på och är mer intresserad av blir man i allmänhet bättre på. De saker man inte bryr sig om, utvecklas inte i samma grad. Min son kommer högst antagligen att lära sig hålla ordning på sitt hushåll då han en vacker dag har ett eget hem. Vilka färdigheter man än talar om så gynnas de av det som finns bakom dem: Attityden, känslorna, motivationen, intresset och glöden. Utan dem blomstrar inte basfärdigheterna och inte heller de övriga färdigheterna.

Sari Sulkunen

Kuva: Petteri Kivimäki

Kotitalous hyvinvoinnin perustaitoina

Keskustelin vuoden 2026 kotitalousopettajaksi valitun Elina Nuorvan kanssa hänen työstään kotitalouden opettajana ja oppiaineen yhteyksistä perustaitoihin. Kotitalouden opetuksen tavoitteet ja sisällöt ovat muuttuneet vuosien saatossa, mutta oppiaineen merkitys on edelleen tärkeä.

Kuinka pitkään olet työskennellyt kotitalousopettajana?

Melkein 40 vuotta. Valmistuin 1987 Keski-Suomen kotitalousopettajaopistosta, ja tein maisteriopinnut Helsingin yliopistoon 2010. Lisäksi olen suorittanut ammatillisen koulutuksen erityisopettajaopinnot 2002 Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ja Jyväskylän yliopistossa erityisopettajan opinnot 2021. Olen työskennellyt sekä perusopetuksessa että ammatillisessa koulutuksessa, jossa opetin muun muassa talouskoululaisia ja lähihoitajia. Viime syksynä tuli 10 vuotta siitä, kun aloitin Valteri-koulussa. Valteria edeltäneessä Haukarannan koulussa työskentelin 2003–2008.

Millaisia muutoksia olet havainnut työssäsi kotitalouden opettajana?

Oppilaiden tarpeet ovat lisääntyneet ihan huimasti viime vuosina. Erityisesti kielelliset haasteet ovat aina vaan suurempia. Vuosituhannen alussa Haukarannassa oli yläkoulun puolella poikia, jotka olivat tulleet sinne jostakin pienestä koulusta täysin lukutaidottomina. Nämä yläkoulun pojat opettelivat sitten lukemaan 7. luokalla. Kun he oppivat lukemaan, heidän maailmansa aukeni. Jokin syy tähän lukutaidon puutteeseen varmasti heillä oli. Heillä ei ollut samanlaisia kielellisiä pulmia kuin meidän seitsemäsluokkalaissilla nyt on. Suomessa syntyneillä oppilailla lukutaito on mekaaninen eivätkä he ymmärrä, mitä lauseessa sanotaan. Mitä tässä lauseessa pyydetään tekemään?

Elina Nuorva työskentelee Valteri-koulussa Jyväskylässä. Koulu tarjoaa oppilaspaikan erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille sekä mahdollisuuden opiskella ja saada oppimista tukevaa kuntoutusta koulupäivän aikana.

<https://www.valteri.fi/koulu/>

Osalla on heikon lukutaidon lisäksi erittäin heikko kirjoitustaito eli heidän tekstissään ei ole yhtään oikein kirjoitettua sanaa eikä pistettä, vaan teksti on sellaista pötköä. Ilman kunnan kirjoitus- ja lukutaitoa heillä tulee olemaan haasteita omassa elämässään selviytymisessä: miten he täyttävät esimerkiksi yksinkertaisia kaavakkeita. Nykyisin joudutaan täyttämään paljon kaikenlaisia kaavakkeita, joten he tulevat tarvitsemaan tukea ja apua niiden täyttämisessä.

Viittovilla oppilaita muutos näkyy siinä, että aikaisemmin heitä opetettiin enemmän lukemaan huulioita. Tänä päivänä viittovat eivät kovin paljon enää lue huulilta. Se muuttaa kommunikaatiota enemmän heidän oman äidinkielen viittomakielen suuntaan. Se

ei välttämättä ole huono asia ollenkaan. Viittomakieleessä on kuitenkin paljon asioita, joilta esimerkiksi puuttuu yläkäsité: jos mennään kauppaan ja siellä lukee maitotuotteet, niin mitä se tarkoittaa? Sama viittoma voi tarkoittaa useaa eri asiaa. Viiton hieman itse, ja tällä hetkellä selviämme ohjaajan kanssa kahden viittomakielisten oppilaiden tunneilla. Joskus on ollut tulkkeja enemmän käytettävissä. Kun opetan meidän opetussuunnitelmaamme sisältyvään hygieniapassiin liittyviä asioita, silloin on tulkki paikalla, koska sanasto on niin vaativaa, että siihen tarvitaan ammattilainen.

Millaisia tukikeinoja hyödynnät opetuksessasi, kun oppilailla on niin monenlaisia tarpeita?

Viittomien lisäksi kuvat ovat arvokkaita, sillä ne auttavat tunnistamaan, mitä jollakin sanalla tarkoitetaan.

Jonkun verran oppitunneilla on vielä ohjaajia, ja ohjaajien kanssa käydään auttamassa oppilaita: ”luepa mitä tässä lukee, mitä tämä voisi tarkoittaa?” Paljon myös näytän, että teet näin, tai ohjaaja näyttää, ja sitten oppilas tekee perässä. Eli laitetaan vähän työtä alkuun, ja siitä oppilas jatkaa eteenpäin. Omana opiskeluaikana puhuttiin demonstraatiosta. Näyttäminen on hirvittävän tärkeää tänä päivänä monille, että sitten he ymmärtävät, mitä asia tarkoittaa. Kotitalouden ohjeiden sanasto on usein haastavaa esimerkiksi vaivaa, sekoita, nypi, raasta, kuullota...

Sokeiden ja heikkonäköisten oppilaiden kanssa kuvat eivät ole pääosassa vaan tunnus-teleminen, haistaminen ja maistaminen auttavat löytämään oikean raaka-aineen tai tutustumaan uuteen. Ohjeet he saavat joko pisteillä tai suuri-fonttisena. Osa käyttää apuna tekoälypohjaisia ohjelmia, jolloin ohje on kuunneltavissa työskentelyn aikana. Erityisesti sokeiden kanssa työskentelyssä tarvitaan aikaa ja huomiota on kiinnitettävä työturvallisuuteen ja toimiviin apuvälineisiin.

Miten opetustyössäsi näkyy ympäröivän maailman muuttuminen? Miten tuttuja kotitalouden teemat ovat oppilaille jo kotoa?

Kun juttelee oppilaiden kanssa, ovat yhdessä syöminen ja ruuan tekeminen aika harvinaisia monissa perheissä. On myös niitä oppilaita, jotka tekevät ruokaa kotona. He hahmottavat paremmin asiaan liittyviä sanoja ja tekemistä, vaikka heillä on haasteita luku- ja kirjoitustaidossa. Jossain vaiheessa oli tavallaan trendikästä, että ostettiin valmiina eikä tehty kotona ruokaa. Nyt kun talous tiukkenee, niin enemmän tehdään ruokaa itse. Toisaalta monissa perheissä tykätään vaikka aasialaisesta ruoasta ja panostetaan siihen. Kuitenkin ne arkiasiat ja perusarjen termit jäävät käytöstä. Jos oppilailla on jokin haaste niin vanhemmat helposti tekevät asioita hänen puolestaan.

Mikä sinun mielestäsi kotitalouden oppiaineen ja sen opetuksen merkitys on?

Tietysti ajattelen, että se on hirveän tärkeä, koska me kaikki syömme jotain joka päivä. Sen merkitys on kuitenkin muuttunut. Mielestäni ei ole enää esimerkiksi pakko tehdä kaikkea itse. Jos voimavarat ovat vähissä eikä jaksu ja kykene ruokaa valmistamaan, sen voi ostaa valmiina. Voi hyödyntää kaupan noutopalvelua. Tässä kohtaa muutos on tervetullut. Perheiden voimavarat voivat olla aika vähäisiä lasten haasteiden vuoksi. Onkin tärkeää ymmärtää luopua joistakin perinteistä, kuten perusteellisesta joulusiivouksesta, ja käyttää voimavarat johonkin muuhun.

Kotitalous on hyvin laaja kokonaisuus, ja yksi merkittävä asia nykyisin on perheen viestinnän ja kommunikaation harjoittelu. Kun oppilaat työskentelevät pareittain, niin ensin he joutuvat itse miettimään työnjakoa. Siten harjoitellaan kommunikaatiota. Näinhän kotonakin pitäisi toimia. Jaetaan kotityöt sopien perheenjäsenten iän, taitojen ja kiinnostuksen perusteella.

Lisäksi kestävä kehitys on nostanut viime vuosi-
na paljon päätään. Siihen kuuluu sen ymmärtä-
minen, miksi ei joka kerta tehdä liharuokaa tai
miksi opetellaan lajittelemaan ja mietitään ym-
päristöön liittyviä asioita.

Paljon on siis noussut tärkeitä asioita ruoan-
laiton, siivoamisen ja pyykinhuollon rinnalle.

Yritän huomioda aina jollain tavalla perintei-
set juhlapäivät. Joulun alla tehdään jotain siihen
liittyvää ja pääsiäisen alla jotain siihen liittyvää.
Muistetaan omaan kulttuuriin liittyviä päiviä ja
niihin liittyviä ruokaperinteitä.

Mainitsit taannoin eräässä haastattelussa ko- tien hyvinvoinnin perustaidot. Mitä tarkoitat tällä?

Meidän jokaisen hyvinvoinnille on kolme tär-
keää perusasiaa: ravitsemus, liikunta ja nuk-
kuminen. Mielestäni kaikki nämä sisältyvät
kotien hyvinvointitaitoihin. Tavoitteena on saa-
da oppilaat ymmärtämään, miksi puhun hyvän
aamupalan merkityksestä tai liikkumisesta ja
nukkumisesta. Näistä puhun todella paljon
oppilaiden kanssa. Esimerkiksi aamupala on
sellainen asia, josta jaksan puhua. Oppilaat
sanovat, että eivät ehdi syömään tai eivät pys-
ty syömään aamulla. Kerron itsestäni esimer-
kin, kuinka se on ollut vaikeaa minullekin. Olen
tiedostanut sen, etten jaksais töissä tai koulus-
sa, jos en ole syönyt jotain. Toivoisin jonkun
perheenjäsenen ottavan vastuun esimerkiksi
aamupalan laittamisesta, vaikka vuoroviikoin.
Tähän voi tietysti ottaa lapset tai nuoret mu-
kaan. Tämä mahdollistaisi perustaitojen ylläpi-
tämisen kotona.

Nyt kun oppilaille ei ole kännyköitä, op-
pilaat selvästi liikkuvat enemmän. Meillä
on puolen tunnin välitunnit, joilla ehtii pelata fyy-
sisiä pelejä ja jutella kavereiden kanssa.

Tähän liittyy myös vuorovaikutus ja keskus-
telu ruokapöydässä. Me istumme yhdessä ruo-

kapöydässä ja opetellaan, mitä pöydässä voi
jutella. Jos keskustelu lähtee väärään suuntaan,
ohjaajien kanssa huomautamme, ettei tuo ole
fiksua keskustelua.

Harjoittelemme tällaisia jutteluhetkiä, koska
niitä ei ole kovin paljoa viikon mittaan. Oppilaat
joskus kysyvät, miksi meidän pitää jutella. Seli-
tän, että tämä on yksi osa kotitalouden opetus-
ta, kun harjoittelemme kuulumisten kysymistä ja
muuta ruokapöytäkeskustelua. Keskustelukin on
oppimista.

Arjen perustaitoihin kuuluu myös puhelimes-
sa puhuminen ja asiointi. Jos odotat vaikka lää-
käriltä puhelua, numero näkyy tuntemattomana.
Tai jos haet kesätöitä ja sinulle soitetaan, niin
kannattaa vastata puhelimeen. Ei ole itsestään
selvää, että soittaja on tuttu. Meidän täytyy ruve-
ta opettelemaan, miten puhelimeen vastataan,
jos siihen soittaa joku tuntematon. Se on vaikea
asia tällä hetkellä nuorille.

Mikä sinua on viime aikoina ilahduttanut työs- säsi?

Ennen joulua seitsemännellä luokalla oli ko-
titehtävänä oman huoneen siivoaminen.
He sai sitä varten kuvitetun ohjeistuksen. Oh-
jeistin, että teette ohjeen asioista ne, mitä pys-
tytte, ja sitten huoltaja kuittaa tehtävän teh-
dyksi allekirjoittamalla tai otatte kuvia ennen
ja jälkeen siivouksen. Se oli ihana ryhmä, kun
he sanoivat, että näin me teemme joka tapauk-
sessa joka viikko. Minusta tämä oli hyvä kuulla!
Samanlainen tehtävä koski pyykinpesua, jolloin
oppilaiden piti ottaa selvää, miten kotona pyy-
kinpesukone toimii, pistää pesukoneeseen pyy-
kit ja pyykinpesuaineet sekä laittaa pyykit kuivu-
maan ohjelman päätyttyä. Kaikki olivat tehneet
seuraavana maanantaina tämän kotitehtävän.
Olin hirveän hämmästynyt tästä, sillä jokaisen
ryhmän kohdalla tämä ei ole toiminut näin hy-
vin.

Noora Virokannas,

historian ja yhteiskuntaopin lehtori,
Laukaan lukio

Kuva: Jenni Laine-Kuokkanen

Aikuisuuden taidot

Koulu – varsinkin toinen aste – kasvattaa nuorista aikuisia. Aikuisten odotetaan osaavan toimia yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Mutta millaisia taitoja aikuisella pitäisi olla? Nuoresta aikuiseksi muuttuminen on jännittävää, mutta se voi myös ahdistaa. Laukaan lukiossa on vastattu nuorten toiveeseen opintojaksolla, joka paneutuu aikuisuuden taitoihin.

Kun henkilö täyttää 18 vuotta, hänestä tulee lain silmissä aikuinen. Aikuisuus on kuitenkin huomattavasti monisyisempi, jopa hieman mystinen, käsite – erityisesti, jos siitä ei ole vielä omakohtaista kokemusta. Aikuinen osaa hoitaa monenlaisia asioita, maksaa laskuja ja pyörittää omaa huushollia. Aikuiset tietävät aina, miten pitää kulloinkin toimia. Tai tältä asia ainakin lapsen silmin näyttää. Eikä näiden asioiden opiskelua ole suoraan merkitty lukujärjestykseen (poikkeuksena yläkoulun kotitaloustunnit). Monen nuoren mielessä aikuisuminen näyttäytyykin kaikkien vapauksien ohella arveluttavana, vaikeana ja ahdistavanakin asiana: kuinka osaan kaiken, mitä minulta odotetaan?

Muutama vuosi sitten kysimme Laukaan lukiossa opiskelijoilta, millaisista aiheista he voisivat koulukohtaisia temaattisia opintojaksoja. Kärkeen nousivat esimerkiksi erilaiset käden taidot, mutta melko korkealle sijoittui myös toive aikuisuuden taidoista: miten laskuja maksetaan, miten löytää oman asunnon, mitä pitää aikuise-
na osata. Historian ja yhteiskuntaopin opettajana tulin opekokouksessa hihkaisseeksi, että nämä hän ovat juuri niitä asioita, joihin yhteiskuntaopin tunneilla ei ole koskaan aikaa, mutta pitäisi olla. Uuden opintojakson luotsaaminen jyvittyi sitten minulle – enkä ollut tästä lainkaan pahoillani vaan enimmäkseen innostunut.

Vaikka aikuisuuden taitoja ei näy suoraan lukujärjestyksessä, ovat ne tosiasiassa tavalla tai toisella osa jotakuinkin kaikkia oppiaineita. Monipuolinen lukutaito, laskutaidot, toisten ihmis-

ten käyttäytymisen ymmärtäminen, eri kielten ja kulttuurien perusteet, omasta hyvinvoinnista huolehtiminen, kodin kemia ja muu turvallisuus, lähdekriittinen suhtautuminen tietoon... Nämä kaikki yhdessä sosiaalisten taitojen kanssa muodostavat sen vaikeasti määriteltävän tavoitteen, jonka tunnemme nimellä yleissivistys. Aikuisuudessa tarvitaan kuitenkin myös monia koulun ulkopuolisia, usein kotona opittuja, taitoja. Näistä lukiolaisemme kaipasivat tietoa, keskustelua ja ehkä ennen kaikkea itsevarmuutta.

Yhteiskuntaopin näkökulmasta otin opinto-
kokonaisuuden osaksi oman talouden hallintaa, pankkiasioiden käsittelyä, vakuutuksia, laskujen maksamista (sekä maksamatta jättämisen seurauksia) ja jopa eläkkeen kertymisen perusasioita. Halusin kuitenkin mahdollisimman käytännönläheistä ja konkreettista asioiden käsitte-
lyä. Niinpä aloitimme oman talouden pohtimisen etsimällä Kelan sivuilta yhdessä tietoa, millaisia tukia itsenäisesti asuvan opiskelijan on mahdol-
lista saada ja jatkoimme opiskelijalle sopivien vuokra-asuntojen ilmoituksia tutkimalla. Kokosimme yhdessä kuvitteellista – mutta realistista – opiskelijan budjettia huomioiden, miten esimerkiksi opintolaina, työn teko opintojen ohella tai tuetun edullisen opiskelijalounaan syöminen vaikuttavat tuloihin ja menoihin.

Opiskelijan tukien lisäksi olemme tarkastelleet eri ammattien tyypillistä tulotasoa. Aiheesta löytyy erilaisia laskureita ja tilastoja, joilla voi vertailla suuntaa-antavasti eri alojen palkkoja ja esimer-

kiksi kokemuksen ja koulutuksen vaikutusta palkkaan. Tavoitteena on ollut tuoda mielikuviin realismia: kaikki eivät saa kuukausipalkasta käteen viittä tuhatta euroa – itse asiassa melko harva lopulta saa. Sama realismi on liittynyt esimerkiksi edellä mainittuun asuntojen vertailuun. Olisi tosi kiva viettää opiskelijaelämää kaupungin keskustassa 120 neliön kattohuoneistossa, mutta aikuinen ymmärtää, ettei se yleensä ole mahdollista.

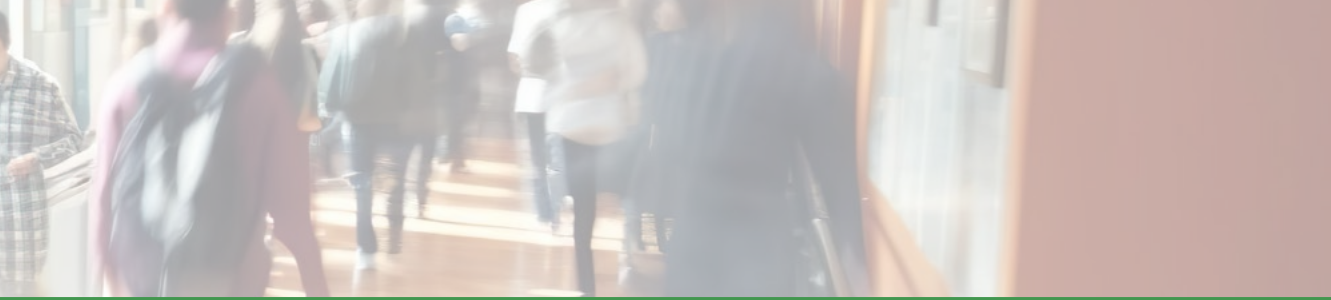
Koulun omaa temaattista opintojaksoa ei ole sidottu tiukasti tiettyihin opetussuunnitelman sisältöihin. Olen siis saanut etuoikeuden määritellä opintojakson sisällön pitkälti itse. Näin ollen on ollut mahdollista vastata nuorten toiveisiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Erityisesti on jäänyt mieleen yksi porukka, jossa valtaosa tuntui ajattelevan ainakin puolet ajasta lähinnä autoja. Opiskelijan budjetin laatimisen yhteydessä annoin kaikille autoilijoille ja automielisille tehtäväksi selvittää, millaisia kiinteitä tai jatkuvia kuluja auton ylläpitoon polttoaineen lisäksi kuuluu. Tämän autoilijaryhmän aktiivisin edustaja ilmoitti seuraavalla tunnila summan, joka oli yllättävän alhainen suhteessa omaan käsitykseeni. Reippaasti hän kuitenkin selitti, että määrä oli laskettu ”iskän bonuksilla”. Aikuisuuden nimissä käskin laskea uudelleen ilman iskän bonuksia. Sitten autoilun kulut ovat olleet tehtävänä muillakin ryhmillä.

Lukion toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoilla on jo monenlaista kokemusta aikuisuuteen liittyvien asioiden hoitamisesta. Ryhmässä on aina ollut joku, joka jo harjoittelee omillaan asuamista. Moni on käynyt töissä tai esimerkiksi huoletanut välillä nuoremmista sisaruksista. Olen halunnut auttaa nuoria näkemään, mitä kaikkea he jo osaavat ja rohkaista jakamaan tietoa ja kokemuksia. Parhaimmillaan opettajan tehtäväksi on jäänyt keskustelun ohjaaminen ja faktojen tarkistus - tarvittaessa Googlen avulla. Niin aikuisena kuin itseäni pidänkin, en tosiaankaan osaa suoraan vastata kaikkiin kysymyksiin!

Yhtenä tehtävänä on ollut laatia yhdessä laskettuun opiskelijan budjettiin sopiva viikon ruokalista. Ruoka-aineiden ja muidenkin päivittäistavaroiden hintoja voi kätevästi tarkistaa ja vertailla verkkokaupoissa. Reseptejä on jaettu yhteiseen kansioon ja olen voinut hyvillä mielin todeta, että kaikilta löytyy sekä edullisia että ravitsevia ruokaideoita. Tämäkin tehtävä on poikinnut myös mielenkiintoista pohdintaa. Olemme vaihtaneet ajatuksia esimerkiksi siitä, kuinka iso osa ruoasta voisi oikeasti olla metsästys- ja kalastusharrastuksen tuottamaa ”ilmaista” proteiinia (nuoren metsästäjän mielestä huomattavasti suurempi osa kuin muiden mielestä).

Toinen hauska kokemuspohjalta käsitelty aihe on ollut siivoaminen. Olemme yrittäneet kertoittaa, mitä kaikkea omassa kodissa on tehtävä ja löytää erityisesti asioita, jotka vanhempien luona asuessa saattavat vaikuttaa tapahtuvan itsestään. Eräälle nuorukaiselle annoin kerran kotehtäväksi selvittää, kuinka hänen pyyhkeensä pysyy jatkuvasti käyttöpuhtaana, vaikkei hän itse vaihda sitä koskaan. Toisaalta nuorten kokoama lista kodin siivoustöistä on perusteellisuudessaan saanut itsenikin muistamaan erinäisiä hyödyllisiä puhdistuskohteita. Jos omat ajatukseni ovat olleet tasoa imurointi, roskien vienti ja vessan pesu, ovat nuoret kipaisseet pian tasolle lattiakaivot, ikkunoiden pesu ja liesituulettimeen kertyvä rasva.

Haluan riisua aikuisuudelta sen mystisen kaikkitietävän kulissin ja paljastaa karun totuuden: Eivät aikuisetkaan osaa ja tiedä kaikkea. Aikuiset tekevät virheitä ja tarvitsevat välillä apua. Yhdeksi tärkeimmistä viesteistäni pyrin nostamaan luottamuksen siihen, että apua voi aina pyytää ja sitä on saatavilla, vaikkei se aina ole helppoa. Mistä apua? -tunnilla olemme puhuneet niin hammashoidon päivystyksestä kuin lähisuhdeväkivallastakin käyden samalla läpi sekä viranomaistahoja että erilaisia järjestötoimijoita perheen ja ystävien muodostamia tukiverkkoja

unohtamatta. Koska olen kuitenkin taustaltani yhteiskuntaopin enkä esimerkiksi terveystiedon tai psykologian opettaja, ovat sisällöt muovautuneet pitkälti sen mukaan. Opintojakson voisi rakentaa varmasti monella tapaa ja päästä vähintään yhtä hyvään lopputulokseen. Toisaalta kyse on aikuisuuden perusasioista, joten omalla elämäntuntemuksella ja arkijärjelläkin pääsee jo pitkälle – itse asiassa taidan pätevöityä tähän joka vuosi vähän lisää.

Koska aikuisen opettajankaan ei tarvitse osata kaikkea itse, olemme pyytäneet ja saaneet oppitunneille myös oikein mainioita vierailijoita. Ehkä mieleenpainuvimpia ovat olleet Nuorisäätiön asukasneuvojen vierailut, joilla on käyty vuokra-asumisen perusteiden lisäksi läpi esimerkkejä asunnoissa tapahtuneista vahingoista tai tilanteista, kun asunto on mennyt totaalisen huonoon kuntoon vuokralaisen laiminlyötyä velvollisuuksiaan syystä tai toisesta. Kuvien kautta on käyty läpi myös erilaisten vahinkojen kustannuksia. Vaikka kyse on asumisesta, ovat tilanteet herättäneet pohdintaa niin kaveruudesta (Onko reilua hajottaa kaverin kämpppää, vaikka olisi kuinka hyvät juhlat?) kuin elämäntilanteista ja ihmiskohtaloistakin (Mitä on ehkä pitänyt tapahtua, että jonkun koti täyttyy roskista, homeisista ruoanjamista ja kissanpissasta?).

Kaiken siivoamisen, budjetoinnin ja eläkelaskureiden tutkimisen jälkeen käytän aina viimeiset oppitunnit haaveiluun. Aikuisuuden suola ja sokeri on kuitenkin se, että omasta elämästään voi tehdä oman näköistä. Vaikka jokaisen on syytä muistaa silloin tällöin pestä vessa ja suhteuttaa menot tuloihin, pidän unelmointia yhtenä tärkeimmistä aikuisuuden taidoista. Unelmoimalla muovaamme elämästä omaa ja se on avain niin jaksamiseen, tyytyväisyyteen kuin onnellisuuteenkin. Vaikka pyrin herättämään tunteilla mahdollisimman paljon keskustelua, ei omia ajatuksiaan tarvitse jakaa enempää kuin

tuntuu hyvältä. Läsnaolon lisäksi suoritukseen kuuluu oppimispäiväkirjan kirjoittaminen, ja siinä on mahdollista käsitellä niitäkin asioita, joita ei halua jakaa ryhmän kanssa.

Perinteisten unelmakarttojen lisäksi olemme laatineet ajatusleikkien skenaarioita, joissa kaikki menee parhaalla mahdollisella tavalla tai toisaalta kaikki menee mahdollisimman pahasti pieleen. Näissä tehtävissä saa aina irroitella: pieleen menneen elämän ainoa ehto on ollut se, että pitää olla hengissä – kaiken muun on saanut kuvitella niin huonoksi kuin keksii. Samalla olemme miettineet, mitä pitäisi tehdä huomenna, viikon päästä tai vuoden päästä, että elämä voisi mennä täydellisesti tai totaalisen huonosti. Erityisesti kaiken meneminen pieleen alkaa yleensä huvittaa: pahimman mahdollisen (tai mahdottoman) skenaarion toteutuminen vaatisi usein kaiken tavallisen toiminnan muuttamista välittömästi pahemman luokan hölmöilyksi.

Ihanatkaan utopiat eivät aina välttämättä ole kovin todennäköisiä, mutta suurin osa nuorista toteaa sen hetkisellä toiminnallaan kulkevansa todennäköisemmin kohti hyvää kuin huonoa elämää. Tämä toiminta pitää sisällään koulutöiden hoitamista asiallisesti, kaveri- ja perhesuhteiden ylläpitoa, mielekkäitä harrastuksia ja omasta terveydestä huolehtimista. Unelmakarttoihin nuoret kokoavat niin ikään enimmäkseen varsin tavoitettavissa olevia asioita: läheisiä ihmisiä, lemmikkejä, oma koti, liikunta ja muut harrastukset, riittävä toimeentulo, mieluisa työ – ja tietysti hieno auto.

Opintojakso on selvästi vastannut tarpeeseen. Olemme onnistuneet palastelemaan aikuisuuteen kuuluvia osasia helpommin lähestyttäviksi ja todenneet niiden olevan hallittavissa. Aikuisuutta on monenlaista, ja asiat oppii kyllä hoitamaan, kunhan niihin itse tarttuu. Mitään kovin mystistä tai pelottavaa emme ole löytäneet. Palautekyselyssä suurin osa onkin vastannut, että aikuisuus ahdistaa nyt vähemmän.

Emma Riski

opiskelee Turun yliopistossa varhaiskasvatuksen opettajaksi. Hän on aiemmin valmistunut taiteen kandidaatiksi Lapin yliopiston Audiovisuaalisen mediakulttuurin koulutusohjelmasta. Lastenkirjallisuus ja monilukutaito ovat hänelle tärkeitä mielenkiinnon kohteita ja varhaiskasvatuksen työvälineitä.

Sonja Rouhento

opiskelee Turun yliopistossa varhaiskasvatuksen opettajaksi. Hän on kiinnostunut tarkastelemaan kirjallisuuskasvatusta osana varhaiskasvatuksen arkea ja pedagogiikkaa. Lisäksi hän on kiinnostunut lasten kielellisen kehityksen sekä lukuilun syntymisen tukemisesta.

Varhaiskasvatuksen kirjallisuuskasvatusta voi toteutua taideprojektissa

Kirjallisuuskasvatus tukee lukuvalmiuksia ja tarjoaa lukukokemuksia

Kirjallisuuskasvatuksen tavoitteena on innostaa kirjallisuuden pariin, luoda ja syventää lukukokemuksia sekä tukea lukuharrastuksen kehittymistä. Se tarjoaa esteettisten elämysten ohella valmiuksia kirjallisuuden ymmärtämiseen, tulkintaan ja kriittiseen lukemiseen sekä tietoa kirjallisuuden lajeista ja tekijöistä. Kirjallisuuskasvatus rakentuu kolmen keskeisen osa-alueen varaan: lukukokemusten mahdollistamiseen, kirjallisuuden sisältövalintoihin sekä työskentelytapoihin, joita ohjaavat kasvattajan pedagogiset näkemykset.

Tässä artikkelissa tarjoamme näkökulmia varhaiskasvatuksessa toteutettavaan kirjallisuuskasvatukseen. Lisäksi esitämme lukijoille kirjallisuuskasvatusprojektin käytännön sovelluksena. Projektissa toteutetaan taidelähtöisen työskentelyn avulla hiljainen kirja. Hiljainen kirja on sanaton tai tekstitön kirja, jossa kuvat kertovat koko tarinan. Hiljaiset kirjat sopivat hyvin kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisiin ryhmiin.

Varhaiskasvatuksessa kirjallisuudella on monta tehtävää

Varhaiskasvatuksessa tapahtuvassa kirjallisuuskasvatuksessa kirjallisuutta käytetään lasten kasvun tukemiseen ja minäkuvan selkiyttämiseen sekä kielen oppimiseen ja mielikuviuksen kehittämiseen. Kirjallisuuskasvatuksen avulla pystytään esimerkiksi tukemaan samaisumista sekä tiedonhaun taitoja. Lisäksi kirjallisuus auttaa tunnekasvatuksessa. Kirjallisuutta

käytetään siis sekä oppimisen kohteena että välineenä.

Kielitietoisien kirjallisuuskasvatuksen avulla luku- ja kielitaito kehittyvät paremmaksi ja myönteiset lukukokemukset vaikuttavat positiivisesti kielen osa-alueiden kehitykseen. Kirjallisuuskasvatusta toteuttavat vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen, koulujen, kirjastojen ja muiden kulttuurialojen toimijat. Varhaiskasvatuksessa kirjallisuuskasvatusta voidaankin tukea esimerkiksi kirjastojen ja päiväkotien yhteistyöllä.

Lasten lukuasenteet ja -motivaatio kasvavat aikuisten toiminnan kautta

Lukijaksi kasvaakseen lapset tarvitsevat motivaatiota ja tukea aikuisilta. Motivaation kehittyminen ei ole automaattista, vaan sitä voi tukea erilaisilla tavoilla tuen ja oppimisympäristöjen kautta. Lapsen ympärillä olevien aikuisten asenteet vaikuttavat vahvasti siihen, millainen luku-

asenne lapselle muodostuu myöhemmin. Lisäksi lapsen lukuasenteella on pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen lukutaitoon.

Lukuasenne ja lukumotivaatio eroavat toisistaan: lukuasenne viittaa ihmisen asenteisiin lukemista kohtaan yleisesti, kun lukumotivaatiolla tarkoitetaan ihmisen syitä lukemiselle. Lukumotivaatio voidaan jakaa kahteen tyyppiin: sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Sisäisellä lukumotivaatiolla viitataan lukijan omaan haluun lukea ja kokemukseen lukemisen nautinnosta tai hyödystä. Ulkoinen lukumotivaatio taas viittaa lukemiseen ulkoisten syiden vuoksi, esimerkiksi koulua varten tai vanhempien tarjoamaa palkintoa varten. Lapsilla, joilla on positiivisempi lukuasenne, on usein korkeampi sisäinen lukumotivaatio.

Lukumotivaation kehitystä voi tukea muun muassa huolehtimalla luettavien tekstien sopivasta haastavuustasosta ja relevanssista lasten elämään ja oppimiseen sekä antamalla lapselle onnistumisen tunteita ja mahdollisuuksia vaikuttaa luettuihin materiaaleihin. Lukumateriaalien omatoiminen valinta on taito, joka korreloi myös yleisellä tasolla lapsen lukutaidon kanssa. Kun lapsi tuntee omia mieltymyksiään, on kirjojen valinta helpompaa. Tätä taitoa voi tukea kirjavinkkauksilla sekä antamalla lasten tutustua erilaisiin kirjoihin vapaasti ja leikillisesti.

Myös varhaiskasvatuksessa näkyvästi esillä ja saatavilla olevat kirjat madaltavat niin lasten kuin heidän vanhempiensa kynnystä valita luettavia kirjoja. Vastaavasti lukumotivaatiota voi tukea myös erilaisten leikkien, pelien ja draaman työkalujen kautta. Ne voivat auttaa lasta ylläpitämään lukemisen iloa ja kehittää esimerkiksi hänen taitoaan eläytyä lukemaansa. Eläinavusteinen toiminta voi tukea lukumotivaatiota ja koiran on todettu toimivan motiivijana ja stressin lievittäjänä lukutilanteissa.

Koirat houkuttelevat kirjan ääreen ja edistävän lukuiloa.

Vasrhaiskasvatusryhmien oppimisympäristö tuo kirjan lähelle

Lasten lukutaidon kehittyminen on vahvasti sidoksissa myös siihen, miten opetus ja oppimisympäristö on suunniteltu, organisoitu ja johdettu. Lukemiseen kannustava ympäristö on myös olennainen osa kirjallisuuskasvatusta. Tavoitteellinen, lasten tarpeet huomioiva lukutaidon opetus sekä selkeästi jäsennellyt ja päivittäiset opetustuokiot lisäävät lasten motivaatiota ja tukevat oppimista. Fyysisellä oppimisympäristöllä on keskeinen rooli lukutaidon kehittämisessä. Jo Pestalozzi, Fröbel, Montessori, Piaget ja Dewey korostivat ympäristön merkitystä oppimisessa, sillä oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, ja huolellisesti valmisteltu, konkreettisia materiaaleja sisältävä ympäristö tukee lasten itsenäistä ja kokemuksellista oppimista. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tulisiikin jäljitellä todellista elämää ja tarjota lapsille mahdollisuuksia tutkia, kokeilla ja käyttää lukutaitoa merkityksellisissä yhteyksissä.

Varhaiskasvatusryhmän tilan fyysinen suunnittelu vaikuttaa lasten toimintaan, valintoihin ja vuorovaikutukseen. Tavoitteellisesti suunniteltu fyysinen oppimisympäristö toimii aktiivisena osana opetusta ja tukee lukutaidon kehittymistä kokonaisvaltaisesti. Pienempiin, selkeästi rajattuihin alueisiin jaetut tilat edistävät kielellistä vuorovaikutusta, mielikuvitus- ja yhteistoiminnallista leikkiä enemmän kuin suuret avoimet tilat. Huolellisesti järjestetyissä tiloissa lapset ovat aktiivisempia ja osallistuvat enemmän lukutaitoa tukeviin toimintoihin. Kalusteiden sijoittelu, materiaalien valinta ja tilan visuaalinen ilme vaikuttavat merkittävästi opetuksen ja oppimisen laatuun.

Kirjallisuuskasvatuksen näkökulmasta oppimisympäristön tulisi välittää lapsille selkeä viesti lukutaidon arvostuksesta. Lukemiseen kannustava ympäristö sisältää myös lukemisen ilosta ja tärkeydestä kertovaa materiaalia sekä mahdollisuuden kirjallisuuden lainaamiseen kotiin. Lukutaidon kehittymistä tukevassa ympäristössä tulisi olla myös runsaasti mahdollisuuksia nähdä kirjoitettua kieltä. Tällöin esimerkiksi tilan esineet ja niiden paikat on nimetty ja esillä on kylttejä tai tauluja, jotka välittävät tietoa ja ohjeita esimerkiksi päivittäisistä rutineista. Esimerkiksi päiväohjelma voi olla seinällä kuvasanakorteilla. Monikielisissä ryhmissä kylttejä voi olla useammalla kielellä, mikä tukee lasten osallisuutta. Lisäksi erilaiset sanaseinät tukevat sanavaraston, oikeinkirjoituksen ja äänne-kirjainvastaavuuksien oppimista, kun opettaja käyttää luokassa olevaa tekstiä aktiivisesti opetuksessa.

Lukutaitoa kehittäviin oppimisympäristöihin voidaan luoda erilaisia työskentely- ja oppimiskeskuksia, jotka sisältävät yksin tai yhdessä tehtäviä toimintoja. Näiden tilojen tulee liittyä opeteltaviin taitoihin, ja opettajan on hyvä esitellä ne ennen niiden itsenäistä käyttöä. Yksilöllisen työskentelyn materiaalien olisi hyvä vastata lasten taitotasoa, heidän käyttämiään kieliä ja kiinnostuksen kohteita. Näin kaikki lapset voivat osallistua samoihin toimintoihin ja kokea onnistumista. Keskeinen osa kirjallisuuskasvatusta tukevaa ympäristöä on lukutaidon harjoitteluun kutsuva tila. Sen tulisi sijaita keskeisellä paikalla ryhmän tiloissa ja olla selkeästi rajattu, rauhallinen ja kutsuva. Lukutaidon harjoitteluun kutsuva tila viestii lapsille lukutaidon tärkeydestä ja tarjoaa materiaaleja lukemiseen, kirjoittamiseen, kuuntelemiseen, suullisen kielen kehittämiseen ja sanatutkimustaitojen harjoitteluun. Materiaalien vaikeustaso vaihtelee lasten yksilöllisten

tarpeiden mukaan, ja jokaisella materiaalilla on oma paikkansa.

Kirjallisuuskasvatuksen oppimisympäristöstä löytyy kirjastonurkkaus

Oleellinen osa kirjallisuuskasvatuksen oppimisympäristöä on kirjastonurkkaus, jossa on ajankohtaisiin teemoihin liittyviä kirjoja runsaasti ja monipuolisesti. Kirjastonurkkauksessa lapsilla on mahdollisuus tutustua kirjoihin ja työskennellä erilaisten lukumateriaalien parissa. Luku- ja kielitaito kehittyvät sitä paremmaksi, mitä enemmän ja helpommin kirjallisuutta on saatavilla. Kirjastonurkkaus mukailee oikean kirjaston systemaattista järjestystä ja kirjat ovat järjestetty hyllyihin esimerkiksi tason tai lajityypin mukaan. Osa kirjoista asetetaan esille kansi näkyvissä kiinnostuksen herättämiseksi, sillä monesti kansi kertoo tarinasta enemmän kuin pelkkä kirjan selkämys.

Kirjojen valikoimaa on hyvä vaihtaa säännöllisesti. Kirjoja tulisi olla viidestä kahdeksaan kirjaa lasta kohden ja niiden tulisi olla eritasoisia ja eri kirjallisuuden lajeista. Suosituista tarinoista kannattaa hankkia useampi kappale. Kirjastonurkkaukseen voi sijoittaa myös kirjallisuuteen liittyviä leikkihahmoja. Lisäksi kirjastonurkkauksen osana oleva viihtyisä ja rauhallinen lukunurkkaus sekä mahdollisuus lainata kirjoja kotiin tukevat lasten lukumotivaatiota. Lukunurkkaukseen tulisi mahtua 5–6 lukijaa kerrallaan. Kirjastonurkkaukseen voi lisäksi sisällyttää lukumajan, joka mahdollistaa täysin häiriöttömän lukuhetken.

Hiljainen kirja -projekti osana taidelähtöistä kirjallisuuskasvatusta

Suunnittelimme lasten lukumotivaation tukemiseksi taidekasvatusta hyödyntävän projektin, jossa lapsiryhmä pääsee tutustumaan kirjaan esineenä sekä siihen, mistä ja miten kirjat syn-

tyvät. Taidelähtöisessä projektissa 4–6-vuotiaat lapset pääsevät luomaan oman kirjan, joka tehdään iästä ja taitotasosta riippuen joko yksin tai ryhmässä. Kirja tehdään alusta asti itse, suunnitellen tarina ja sidontatapa. Kuvitus toteutetaan kollaasitekniikalla, jonka avulla luodaan hiljainen kirja. Inspiraatiota voi hakea esimerkiksi valmiista hiljaisista kirjoista ja sarjakuvista. Kirjan teema valitaan lasten mielenkiintojen mukaan. Kirjan tarina kerrotaan kuvin, mutta esimerkiksi otsikoiden kirjoittamista voi harjoitella kollaasitekniikalla lehdestä leikatuista kirjaimista tai kirjoittaen kirjaimia itse. Materiaaleina hyödynnetään leikekuvia, vanhoja sarjakuvia tai kirjoja, tarroja ynnä muuta tekniikkaan sopivaa materiaalia.

Projektin vaiheet ovat virittäytyminen, suunnittelu, toteutus ja yksi tai useampi yhteinen lukuhetki. Virittäytymisvaiheeseen voi yhdistää kirjavinkkauksen tai kirjailijavierailun, jossa tutustutaan erilaisiin kirjoihin ja kirjan tekoprosessiin. Siinä pohditaan, mikä on kirja, mitä kirjassa on ja mitä sillä voi tehdä. Suunnitteluvaiheessa lapset tutustuvat materiaaleihin ja kehittävät oman tarinansa. Ideoita voi keksiä materiaalien pohjalta tai omasta päästä kuitenkin resurssit huomioiden. Materiaaleja voi tuoda myös lasten kodeista. Tähän voi yhdistää kierrätyskasvatusta – muropaketeista, vanhoista kirjoista, tekstiileistä ja muista kodin “roskista” voi saada hienoja materiaaleja. Toteutusvaiheessa lapset luovat omat kirjansa. Tämä voi kestää useita päiviä tai viikkoja. Jos lapsi osaa kirjoittaa, hän voi hyödyntää taitoaan kirjan teossa. Jos joku on todella nopea, hän voi tehdä toisen kirjan tai auttaa jotakuta muuta projektissa.

Kun kirjat ovat valmiit, järjestetään yhteisiä lukuhetkiä, joissa kirjailijat saavat itse kertoa kirjastaan ja niitä luetaan yhdessä. Lapsia voidaan muistuttaa siitä, että hiljaisista kirjoista voi tehdä paljon erilaisia tulkintoja, jotka voivat

olla erilaisia kuin taiteilijan alkuperäinen ajatus. Tarina onkin aina lukijansa näköinen. Lisäksi voidaan järjestää kirjanäyttely tai kirjameskut. Messut voidaan pitää esimerkiksi vanhempainillan tai juhlan yhteydessä. Ryhmätyönä toteutetun kirjan olisi hyvä olla suurikokoinen, jotta se on helppo jättää valmiina esimerkiksi päiväkodin eteiseen vanhempien ja muiden vierailijoiden luettavaksi. Yksilötyönä tehdyt kirjat voivat olla pienempiä, kotikirjahyllyyn sopivia. Myös yksilötyönä tehdyistä kirjoista voi järjestää näyttelyn tai kirjaesittelyn. Tavoitteena on, että lapset saavat kulkea läpi koko kirjanluontiprosessin ideasta julkaisuun.

Projekti tekee kirjaa lapsille tutuksi esineenä muun muassa sidontatekniikoiden kautta. Projektin aikana voidaan pohtia yhdessä esimerkiksi, miten kirjoja tehdään ja miten ne pysyvät kasassa, kuka niitä tekee ja miten monella tavalla niitä voi lukea. Kokonaisuus opettaa monilukutaitoa ja on helposti sovitettavissa eritasoisille oppijoille. Se vastaa niin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kuin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden *Kielten rikas maailma* -osuuksia.

Kirjallisuuskasvatus on opetussuunnitelman mukaista toimintaa varhaiskasvatuksessa

Kielen ja lukemaan oppimisen tukeminen ja kielitietoisuus mainitaan niin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (VASU, Opetushallitus, 2022) kuin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (EOPS, Opetushallitus, 2014). Molemmat tarkastelevat aihetta *Kielten rikas maailma* -osuuksissa (Opetushallitus, 2014, 20; Opetushallitus, 2022, s. 44). VASUssa kielitietoisuus on yksi kielten rikkaan maailman sisällöistä. Kielitietoisuudesta todetaan, että henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä lukemista ja

kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla lapsia ohjataan sanojen merkityksistä kielen rakenteisiin, ja heitä rohkaistaan lukemaan ja kirjoittamaan leikillisesti (Opetushallitus, 2022, s. 44).

Myös EOPS painottaa lasten kielellisten taitojen kehityksen tukemista. Se korostaa lasten kiinnostusta niin puhuttua kuin luettua ja kirjoitettua kieltä kohtaan. Opetus- ja oppimisympäristöjä kehoitetaan suunnittelemaan niin, että lapsilla on mahdollisuuksia kokeilla, tutkia ja havainnoida kieltä eri tavoin (Opetushallitus, 2014, s. 20–21).

Luettavaa

Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. (2021). Kirjasta kaveri. Sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen. PS-kustannus.

Morrow, L. (2019). Literacy development in the early years. Helping children to read and write. Luvut 8 Motivating reading and writing with well-known and new literacies ja 9 Organizing and managing the literacy program. Ally & Bacon.

Opetushallitus (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 3. muutettu painos. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Opetushallitus.

Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus.

Rättyä, K. (2013). Mitä kirjallisuuskasvatus on? Kielikukko 32 (2), 34–39.

Schiefele, U., Schaffner, E., Möller, J., & Wigfield, A. (2012). Dimensions of reading motivation and their relation to reading behavior and competence. Reading research quarterly, 47(4), 427–463.

FinRAn uusi johtokunta esittäytyy

Susanna Mononen, puheenjohtaja

Työskentelen äidinkielen ja kirjallisuuden lehtorina sekä S2-opettajana Vuosaaren lukiossa. Jonkin verran työhöni kuuluu myös yhteisopettajana toimimista eli opiskelutaidoiltaan tai suomen kielen taidoiltaan heikkojen opiskelijoiden tukemista reaaliaineiden oppitunneilla. Olen koulutukseltani erityisopettaja ja nepsy-valmentaja. Toimin myös Ylioppilastutkintolautakunnan asiantuntijajäsenenä eli sensorina äidinkielen ja kirjallisuuden ylioppilaskokeessa. Olen ollut mukana tekemässä lukion Särnä-sarjan äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoja. Työskentelen myös Tutorhousella, jossa olen pitänyt pienryhmäopetusta muun muassa ylioppilaskirjoituksiin kertaamisessa. Lisäksi olen opettanut siellä niin Suomessa kuin ulkomailla asuvia suomenkielisiä lapsia ja nuoria: Osa heistä on valmistautunut ylioppilaskirjoituksiin tai opintojen aloittamiseen Suomessa. Osa on ylläpitänyt suomen kielen taitojaan ulkomailla asuessaan.

Susanna Mononen

Kuva: Jarno Mononen

Olen omassa työssäni kiinnostunut erityisesti lukemisen ja kirjoittamisen oppimisen ja opettamisen kehittämisestä. Vaikka erityisopettajana olenkin kiinnostunut heikosti luku- ja kirjoitustaitoisten

oppijoiden tukemisesta, haluan myös haastaa taitavia kirjoittajia ja lukijoita omien taitojensa parantamisessa. Olinkin mukana Jyväskylän yliopiston ja Niilo Mäki -instituutin yhteisessä LUKILOKI-hankkeessa erityisasiantuntijana kouluttamassa opettajia varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ympäri Suomea. Nyt hankkeesta on koottu OPH:n sivustolle LUKILOKI – Oivalluksia luku- ja kirjoitustaitojen opetukseen ja tukemiseen -koulutuspaketti opettajille.

Olen FinRAn johtokunnan puheenjohtaja ja taloudenhoitaja toista kautta. Olen myös Pääkaupunkiseudun äidinkielen ja kirjallisuuden opettajat ry:n johtokunnan jäsen ja varapuheenjohtaja. Olen aiemmin ollut Keski-Suomen äidinkielen opettajain yhdistyksen eli KSÄO:n puheenjohtaja ja taloudenhoitaja. Lisäksi olen ollut mukana Suomen äidinkielen opettajain liiton eli ÄOL:n (nykyisin SKKO:n) neuvottelukunnassa, joten yhdistystoiminta on tuttua.

Sari Sulkunen, varapuheenjohtaja

Toimin professorina Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitoksessa. Alaani on monilukutaito, jossa kirjoitettujen tekstien luku- ja kirjoitustaidolla on tärkeä rooli. Olenkin tutkinut lukutaitoa eri näkökulmista jo sangen pitkään. Viime vuosina tutkimukseni on kohdistunut tiedonalan tekstitaitoihin ja niiden opettamiseen koulussa. Tutkin myös ammatillista monilukutaitoa rakennusalan työssä. Lisäksi opetan tulevia suomen kielen ja kirjallisuuden opettajia. Kiinnostus lukutaitoon toi minut aikoinaan mukaan myös FinRAn toimintaan. Ensikosketus syntyi konferensseissa ja yhdistyksen lehden kautta.

Olen toiminut pitkään Kielikukko-lehden toimistokunnassa ja nyt pari vuotta päätoimittajana. Pidän tästä työstä kovasti, sillä artikkeleita toimittaes-

Sari Sulkunen
Kuva: Petteri Kivimäki

Jan Hellgren
Omakuva

sa tutustuu monenlaiseen tutkimukseen ja myös käytännön hankkeisiin. Lisäksi meillä on aktiivinen ja mukava ryhmä toimittamassa lehteä. Nyt olen myös FinRAn varapuheenjohtaja, mikä antaa näköalapaikan koko yhdistyksen toimintaan. Olen myös mukana FinRAn kansainvälisessä toiminnassa.

Toiminta FinRassa ja Kielikukko-lehdessä on opettavaista sekä antaa mahdollisuuksia monipuoliseen toimintaan samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten kanssa. Jos sinua kiinnostaa tulla mukaan toimintaan vaikkapa lehteä kirjoittamaan, laita viestiä. Olet lämpimästi tervetullut mukaan!

Jan Hellgren, sihteeri

Jag är FinRAs sekreterare och kommunicerar både på finska och svenska. Jag jobbar för närvarande på Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU/Karvi) i Helsingfors, och har många års erfarenhet av att jobba med läs- och skrivefärdigheter. Modersmål och litteratur är det läroämne i skolan som står mig närmast. I grunden är jag litteraturvetare, har jobbat som modersmåls lärare, forskare, som ansvarig för modersmål och litteratur på Utbildningsstyrelsen och med studentprov på Studentexamensnämnden. Jag tycker om att få vara med och utveckla saker, och är alltid lika intresserad av hur texter fungerar och vad som händer i mötet mellan olika läsare och texter.

FinRAs centrala vision är att få lärare och forskare att mötas. Den tanken är också viktig för mig, oavsett på vilket språk det sker. I FinRAs styrelse är jag sekreterare och i tidskriften Kielikukko ansvarar jag i varje nummer för "Språktuppen", det svenskspråkiga inslaget. Ibland blir det en sida, ibland flera. Ibland skriver jag själv något, ibland blir det en intervju, eller så ber jag någon annan skriva till exempel en kolumn. Jag tar gärna emot förslag på ämnen eller texter! Ta kontakt om du har lust att skriva.

Veera Kivijärvi-Lehvonon

Olen uusi, innostunut FinRan johtokunnan jäsen. Hakeuduin mukaan toimintaan, koska on hauskaa ja tärkeää puhua lukemisen edistämisestä ja tukemisesta asiantuntevassa porukassa. Työskentelen Saavutettavuuskirjasto Celiassa kirjastopalveluiden päällikkönä. Celiassa saan olla mukana joka päivä edistämässä jokaisen mahdollisuuksia osallistua kirjalliseen kulttuuriin erilaisista tuen tarpeista huolimatta. Kevääni on täynnä jännitystä, koska valmistaudun puolustamaan toukokuussa erityispedagogiikan alan väitöskirjaani sanataiteen käytöstä kielellisten ja sosioemotionaalisten taitojen tukena moninaisissa opetusryhmissä. Sanataide onkin varsin lupaava tapa saada kaikki mukaan tarinoiden maailmoihin ja tukea oppilaiden taitoja.

olevien aiheiden mukaan, sillä innostun herkästi kaikesta uudesta. Erityisen paljon haluan panostaa lukemiseen ja siihen, että jokainen voisi löytää itselleen sopivaa luettavaa ja jokaiselle löydetäisiin oikeat tavat tukea lukemisen onnistumista.

FinRAn toimintaan lähdin alun perin Kielikukko-lehden kautta, jonka tekemiseen minut houkutteli Sari Sulkunen. FinRAn johtokunnassa minulla alkaa nyt toinen vuosi, ja vastaan yhdistyksen nettisivuista sekä sosiaalisen median tileistä. FinRassa ja Kielikukossa toimiminen on parasta täydennyskoulutusta – pysyn mukana uusimmissa tuulissa niin Suomessa kuin kansainvälisestikin – ja pääsen jakamaan ajatuksia muiden lukemisesta ja oppimisesta kiinnostuneiden kanssa.

Pirjo Laatikainen

Olen Kangasalan yläkoulujen yhteinen lukutaito-opettaja ja erityisopettaja. Työssäni autan oppilaita kehittämään lukutaitoaan ja löytämään intoa lukemiseen. Annan myös yksilöllistä tukea lukivaikeuksisille oppilaille. Olen tietokirjailija. Kirjoitin alakouluille Opinpa- ja Luenpa-materiaalit, jotka antavat työvälineitä lasten oikeinkirjoituksen ja lukusujuvuuden arviointiin ja tukeen. Tällä hetkellä kirjoitan vastaavaa materiaalia nuorten lukusujuvuuden arviointiin ja tukeen yläkoulujen ja toisen asteen käyttöön.

Pirjo Laatikainen
Omakuva

Olen löytänyt FinRA:sta porukan, joka jakaa kiinnostukseni lukemisen ja oppimisen tutkimukseen ja pedagogiikkaan. Olen yhdistyksemme johtokunnassa ja Kielikukon toimituskunnassa. Olisi kiva päästä keskustelemaan lukemisesta ja kaikesta siihen liittyvästä myös jäsenistön kanssa. Ehkäpä tapaamme tulevassa FinRA:n Pirkanmaan jäsenillassa Tampereella.

Johtokunnan jäsenten varajäsenet

Kullakin johtokunnan jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. He ovat tärkeitä toimijoita, jotka osallistuvat johtokunnan kokouksiin, jos varsinainen jäsen on estynyt. Usein he osallistuvat FinRAn toimintaan aktiivisesti myös johtokuntatyöskentelyn ulkopuolella omien kiinnostustensa mukaan.

Jolin Slotte

Jag är Jan Hellgrens suppleant i styrelsen för FinRa och även med i redaktionen för Kielikukko. Dagtid jobbar jag som planerare vid Kyrkslätt kommun utbildningstjänster och jag har en bakgrund inom både utbildning och kultur. I skolvärlden har jag jobbat som ämneslärare i modersmål och litteratur, som ansvarig för modersmål och litteratur på Utbildningsstyrelsen och med studentprov på Studentexamensnämnden. Jag har även fungerat som planerare och koordinator för olika läsfrämjande projekt inom den grundläggande utbildningen. Jag är litteraturvetare och har en förhoppning om att vid sidan om mitt heltidsarbete bli klar med min doktorsavhandling som berör ungdomars läsning och läsöppenheter. Jag är även författare och har publicerat såväl prosa, poesi, dramatik som videopoesi och har tillsammans med Hilda Forss startat den digitala webbtidskriften Kontradiktion.

Litteratur på lätt språk står särskilt nära mitt hjärta och för mig är litteratur, läs- och skrivkunighet framför allt en fråga om demokrati. Jag

är på många sätt en idealist när det kommer till läs- och skrivkunnighet. I mitt dagliga liv vill jag framför allt sprida tanken om att alla har rätt till läsning och alla har rätt att utveckla sin läs- och skrivförmåga till en nivå som gör att de kan vara med och förändra sin omvärld till en bättre plats.

Juli-Anna Aerila

Työskentelen äidinkielen ja kirjallisuuden didaktiikan yliopistonlehtorina Turun yliopiston Rauman kampuksella. Opetan luokanopettajia ja varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoita. Lisäksi täydennyskoulutan paljon ja käyn puhumassa lukemisesta monissa tilaisuuksissa. Tutkimuksen kentällä kiinnostukseni kohdistuu erityisesti pienten lasten ja heidän perheidensä lukemiseen ja sen lisäämiseen, eheyttävään taidekasvatukseen, kirjallisuuskasvatuksen pedagogiikan kehittämiseen sekä lasten huumoriin. FinRAn johtokunnan jäsenistä työskentelen aktiivisesti Merja Kauppisen kanssa. Olemme kehittäneet yhdessä vuodesta 2017 alkaen TARU – Tarinoilla lukijaksi -konseptin parissa. Työhöme voi tutustua esimerkiksi IKI-Taru-hankkeen verkkosivujen kautta. Äidinkielen ja kirjallisuuden opintojen lisäksi olen opiskellut draamaa ja sanataidetta.

FinRAn toimintaan olen tullut Vuokko Kaartisen, entisen kollegani, innostamana. Silloin työskentelin Kielikukko-lehden parissa. Toimintakunnan mukava porukka, kiinnostavat artikkelit ja myös taitoltaan laadukas lehti ovat saaneet minut jatkamaan. Kielikukon juttuja on mukava jakaa ja lukea. Olen itsekin kirjoittanut useamman jutun lehteen. Olen nyt ollut muutaman vuoden mukana FinRAn johtokunnassa. Sitä kautta olen osallistunut myös kansainväliseen toimintaan. Näistä esimerkkejä ovat jäsenyys FELA-research groupissa ja sieltä lähtenyt Erasmus+-hanke “MORE – Setting up a Reading Motivator in the Digital Age: Introdu-

cing New Approaches of Reading for Pleasure Pedagogy in Primary School” (2023–2026) sekä Nordplus-rahoitteinen Lukupesä-hanke (2022–2024), jolle on nyt haettu jatkoakin. Nyt työskentelemme Latvian ja Viron järjestöjen kanssa FELAn rahoittamassa Creative Literacy -hankkeessa. FinRAn johtokunnassa olen Veera Kivijärvi-Lehvosen varajäsen.

Virve Kalliomaa

Olen luokanopettaja Jyväskylästä. Innostun herkästi uusista asioista ja pidän tärkeänä vuorovaikutustaitojen, lukutaidon ja ajattelun kehittämistä. Teen ilolla työtä lukuinnon herättämisen ja sen ylläpitämisen eteen alakoulussa. FinRAn johtokunnassa olen Merja Kauppisen varajäsen.

Virve Kalliomaa

Tässä esiteltujen varajäsenten lisäksi Sari Sulkusen varajäsen johtokunnassa on Heli Ketovuori. Hän työskentelee lukion erityisopettajana ja on Suomen lukioiden erityisopettajien hallituksen jäsen. Annakaisa Lehtosen varajäsen taas on Mika Pääkkönen, joka on FinRassa mukana julkaisujen ja tapahtumien tuottajana, ja Pirjo Laatikaisen varajäsen on Eeva-Maija Niinistö, joka työskentelee Rauman normaalikoulussa.

FinRAssa tapahtuu

Uusi johtokunta järjestäytyi

FinRAN uusi johtokunta järjestäytyi 31.1.2026 Tampereella ja piti samalla ensimmäisen varsinaisen kokouksensa. Kokouksessa keskusteltiin FinRAN toiminnasta ja suunniteltiin toimintaa vuodelle 2026 ja hieman pidemmällekin. Johtokunta ideoi muun muassa verkkosivujen uudistamista, kevään webinaareja ja muita tapahtumia sekä uusia julkaisuja. Kielikukko-lehti jatkaa entiseen tapaan. Kerromme uudistuksista ja tapahtumista aikanaan tarkemmin lehdessä ja tiedotamme ajankohtaisista asioista lehden ja jäsenkirjeiden kautta. Myös somekanavamme Facebookissa ja Instagramissa kannattaa ottaa seurantaan! Jos sinulla on ideoita ja toiveita tai kiinnostusta tulla mukaan ideoimaan ja järjestämään toimintaa, ota yhteyttä finrainfo@gmail.com

Vuoden 2026 ensimmäinen webinaari käsitteli lukemismotivaatiota ja lukemisen apuvälineitä

FinRAN vuoden 2026 ensimmäinen webinaari pidettiin 5.2.2026, ja se teema oli "Lukemista voi tukea monin keinoin – motivaatiosta konkreettisiin apuvälineisiin". Webinaariin osallistui 66 kuulijaa, joista moni kohtaa työssään erilaisia oppijoita, opiskelee tuollaista alaa tai on erilaisen oppijan läheinen. Kiitos kaikille osallistujille! Puhujien diat on lähetetty ilmoittautuneille.

Webinaarissa tutkijatohtori Pilvi Peura Jyväskylän yliopistosta antoi vinkkejä lukemismotivaation tukemiseen. Hän korosti, että on tärkeää tukea lukemismotivaatiota ja lukutaitoa yhtäaikaan, sillä ne ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa. Motivaation tukemisessa hän korosti pystyvyysuskomusten roolia. Lukijan uskomukset omista taidoistaan ja suoriutumisestaan lukemistehtävässä ovat keskeisiä tehtävään motivoitumisen kannalta. Pystyvyys-

uskomuksia voi tukea onnistumisen kokemuksilla, kannustavalla palautteella, rohkaisevilla vertaiskokemuksilla sekä keskustelemalla tehtävän herättämistä tunteista. Pilvi Peura rohkaisikin keskustelemaan pystyvyysuskomuksista sekä lukemisen herättämistä tunteista.

Webinaarin toinen puhuja oli erityisasiantuntija Riikka Marttinen Erilaisten oppijoiden liitosta. Hän kertoi lukuisista perinteisistä ja digitaalisista lukemisen apuvälineistä. Niitä onkin todella paljon! Aluksi Riikka Marttinen kertoi uudesta Oppimisvaikeussanastosta sekä Lukukortista. Näistä saat lisätietoa liiton verkkosivuilta (eoliitto.fi). Sitten hän esitteli perinteisiä apuvälineitä, kuten lukuviivainta, lukuliuskaa ja lukukalvoa. Hän muistutteli myös Celian äänikirjapalveluista ja korosti, että äänikirjan kuuntelemistakin on tarpeen harjoitella. Seuraavaksi kuulumme erilaisista sovelluksista, jotka sopivat lukemisen harjoitteluun lapsille (muun muassa Ekapeli ja digitaalinen lukukoira Luppakorva). Myös aikuisille löytyy monenlaisia digitaalisia apuvälineitä, kuten selainten syventävät lukuohjelmat, joiden avulla voi muuttaa muun muassa tekstin välistystä, väriä, palstan leveyttä ja fontin kokoa sekä jopa kuunnella tekstin. Riikka Marttinen esitteli myös tekoälypohjaisia työkaluja, kuten Google Gemini Storybook ja Google Notebook LM. Hän korosti, että näitä käytettäessä on tärkeää perehtyä tietoturvaan ja tekijänoikeuksiin. On tärkeää myös pohtia, millaiset apuvälineet ovat kullekin hyödyllisiä ja motivoivia ja missä tilanteissa niitä kannattaa käyttää. Kokemusasiantuntijoiden terveisinä Riikka Marttinen painotti vahvuuksien huomaamista, jotteivät lukemiseen liittyvät vaikeudet muodostuisi henkilöä määrittäviksi seikoiksi. Kiitos puhujille asiantuntevista puheenvuoroista!

Seuraava webinaari käsittelee Creative Literacy -hankkeen tuloksia.

Luovat menetelmät lukutaitotyössä - webinaari ti 24.3.2026 klo 15.00–16

Tule mukaan varhaiskasvatuksen ja eri kouluasteiden opettajille suunnattuun tapahtumaan, jonka järjestää FinRA (<https://finrainfo.fi/>) yhteistyössä Viron ja Latvian sisaryhdistysten kanssa.

Webinaarin ohjelma:

- Tutkimustuloksia siitä, miten suomalaiset opettajat käyttävät luovia menetelmiä lukemisen opetuksessa, ja koonti opettajien kokeilemista hyvistä käytänteistä, Juli-Anna Aerila (TY, Rauman kampus) ja Merja Kauppinen (JY)
- Luovia menetelmiä lukemisen opettamisessa, opettajat kertovat
- Kommenttipuheenvuoro, Oppiva-verkoston kehittämisspällikkö Tarja Tuomainen

Webinaarin päätteeksi on aikaa kysymyksille ja kommentteille.

Creative literacy -hankkeen rahoittaa lukutaitotyön eurooppalainen kattojärjestö FELA.

Ilmoittaudu webinaariin Oppiva-verkoston kautta (viereinen QR-koodi tai linkki Oppivan nettisivulla <https://oppivaverkosto.fi/>)

FinRA mukana kansainvälisessä toiminnassa

FinRAn ja muiden eurooppalaisten lukutaitojärjestöjen liitto FELA (Federation of European Literacy Associations) on kutsuttu mukaan Euroopan komission perustaitoja tukevaan lukutaitoverkostoon (Literacy Coalition). FinRA ehdotti toimintaan johtokunnan jäseniä Veera Kivijärvi-Lehvosta ja Jolin Slottea. He molemmat pääsivätkin mukaan FELAn ehdokkaiden joukkoon. Näin FinRALaiset pääsevät työstämään lukutaitoverkoston toimintaa FELAn edustajina!

FELAn jäsenjärjestöjen toiminnasta on koottu raportti, jonka voit lukea verkosta: <https://www.literacyeurope.org/wp-content/uploads/2026/02/2025-FELA-memberOrganisationReport-v.2.pdf>

Kevään aluetapaamiset

Aloitamme FinRAn aluetapaamiset tänä keväänä Tampereelta. Tervetuloa jäsentapaamiseen ke 25.3. klo 18.00 Pyymäen leipomo Airaan (Hämeenkatu 14, Tampere)! Luvassa on keskustelua lukemisesta osallistujien mielenkiin-

non ja toiveiden mukaan. Tapaamista emännöi Pirjo Laatikainen. Ilmoittaudu Pirjolle sähköpostitse osoitteeseen pirjo.laatikainen@gmail.com. FinRA tarjoaa pullakahvit kaikille FinRAn jäsenille tai jäseneksi liittyville. Tule mukaan ja tuo ystäväsiikin!

Kevätkokouksen yhteydessä tarjolla luova työpaja

FinRAn kevätkokous pidetään la 25.4.2026 Tampereella. Huomaathan kevätkokouksen ilmoituksen sivulta 5.

Kevätkokouksen yhteydessä tarjotaan osallistujille mahdollisuus osallistua luovan työskentelyn työpajaan, jota vetää kirjallisuusterapeutti Armi Kurkikangas. Työpajan teemana on "Kohdataminen ja läsnäolo tekstien äärellä". Työpajassa pysähdytään sanojen ja tekstien pariin, annetaan niiden viedä meitä. Unohdetaan hetkeksi aika, paikka. Matkataan sanojen ja tekstien maailmaan. Minne ne minut johdattavat? Mistä löydän itseni? Mitä ne minussa herättävät? Jaetaan koettuja matkakertomuksia. Kaikki FinRAn jäsenet ovat tervetulleita mukaan!

Kielikukon toimituskunta

Päätoimittaja Sari Sulkunen
sari.sulkunen@finrainfo.fi

Toimituskunnan jäsenet

Juli-Anna Aerila
julaer@utu.fi

Jan Hellgren
jan.hellgren@abo.fi

Mervi de Heer
mervi.deheer@gmail.com

Veera Kivijärvi-Lehvonon
vj.kivijarvi@gmail.com

Pirjo Laatikainen
pirjo.laatikainen@gmail.com

Annakaisa Lehtonen
annakaisa.a.lehtonen@gmail.com

Jolin Slotte
jolinslotte@gmail.com

FinRAn johtokunta 2026

Puheenjohtaja | Ordförande | Chairperson
Susanna Mononen
Varapuheenjohtaja | Viceordförande | Vice-chair
Sari Sulkunen
varajäsen Heli Ketovuori
Sihteeri | Sekreterare | Secretary
Jan Hellgren
varajäsen Jolin Slotte
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Merja Kauppinen
varajäsen Virve Kalliomaa
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Veera Kivijärvi-Lehvonon
varajäsen Julia-Anna Aerila
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Pirjo Laatikainen
varajäsen Eeva-Maija Niinistö
Johtokunnan jäsen | Styrelsemedlem |
Member of the Board
Annakaisa Lehtonen
varajäsen Mika Pääkkönen
Taloudenhoitaja | Kassör | Treasurer
Susanna Mononen
Sposti: etunimi.sukunimi@finrainfo.fi

Kansi ja ulkoasu Susan Johnsson
Taitto Painosalama Oy

Painosalama Oy, Turku 2026
ISSN 0780-0940

Saat Kielikukon liittymällä jäseneksi tai tilaamalla sen!

FinRAn jäsenmaksu on 39 euroa.

Opiskelija- ja seniorijäsenmaksu on 18 euroa.

Kielikukon tilaushinta on 40 euroa.

Jäseneksi voit liittyä ja lehden voit tilata osoitteessa finrainfo@gmail.com.

www.finrainfo.fi

Tykkää Facebookissa FinRA (Finnish Reading Association)

KIELIKUKKO

Mediakortti 2026

Kielikukko on FinRA ry:n (Finnish Reading Association) jäsenlehti. Se sisältää lukemaan oppimiseen ja opettamiseen sekä alan tutkimukseen liittyviä artikkeleita. FinRA kuuluu seuraaviin järjestöihin: International Literacy Association sekä Federation of European Literacy Associations.

TOIMITUS

Päätoimittaja Sari Sulkunen
sari.sulkunen@finrainfo.fi
puh. +358 40 762 9559

TEKNISET TIEDOT

Lehden koko: B5 (176 x 250 mm)
Painosmäärä: 300 kpl
Painopinta: 156 x 178 mm
Palstaleveys: 2 x 75,5 mm

Aineisto sähköisessä muodossa, ilmoitukset: pdf.
Kuvat .jpg- tai .tiff-muodossa.

PAINOPAIKKA

Kirjapaino Painosalama Oy
Tykistökatu 4 A
20520 TURKU
puh. 02 241 0105

LEHDEN TILAUSHINTA

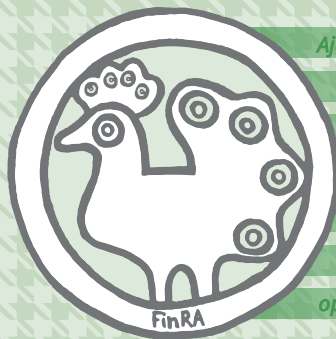
Vuosikerta (4 numeroa) 40 euroa

LEHDEN TILAUSOSOITE

finrainfo@gmail.com

Kielikukko

Iloksi ja opiksi

Ajankohtaista tietoa
lukemisen,
kirjoittamisen
ja oppimisen
tutkimuksesta
sekä hyvistä
opetuskäytännöistä

Finnish Reading Association • 1/2026

Tässä numerossa mm.:

Monipuolisesti perustaidoista - lukutaidosta aikuisuuden taitoihin
Varhaiskasvatuksen kirjallisuuskasvatus taideprojektissa
FinRAn johtokunta ja kevään toimintaa

AINEISTOAIKATAULU 2026

Nro	Aineisto	Postitus
1	2.2.	viikolla 10
2	1.4.	viikolla 19
3	3.8.	viikolla 36
4	19.10.	viikolla 49

ILMOITUSHINNAT € (ALV 0 %)

Koko.....	m/v.....	4-värisenä aukeama	250 €.....	310 €
1/1	164 €.....	188 €		
1/2	95 €.....	125 €		
1/8	45 €.....	68 €		

ILMOITUSKOOT

	Leveys x korkeus
1/1 s.....	170 x 256 mm
1/2 s. vaaka	170 x 126 mm
1/2 s. pysty	85 x 256 mm
1/4 s. vaaka	170 x 70 mm
1/4 s. pysty	80 x 125 mm
1/8 s. vaaka	170 x 40 mm
1/8 s. pysty	40 x 256 mm

PANKKI

Osuuspankki FI20 5800 1320 0633 49

Kielikukko

Kirjoittajakutsu Kielikukon 45. vuosikertaan

Kielikukko on FinRAn (Finnish Reading Associationin) julkaisema lehti, jonka tavoitteena on kertoa ajankohtaisesta lukemisen, kirjoittamisen ja oppimisen tutkimuksesta sekä hyvistä opetuskäytänteistä. Kielikukossa julkaistaan artikkeleita, kuvauksia opetuskokeiluista ja tuen menetelmistä, puheenvuoroja, haastatteluja ja kirja-arvioita.

Tänä vuonna Kielikukko tarjoaa mielenkiintoista luettavaa muun muassa perustaidoista ja niiden opettamisesta sekä kirjastojen lukutaitotyöstä. Lisäksi käsitellään muun muassa oppimisen tukea sekä esitellään monipuolisesti Suomessa tehtävää lukutaitotyötä. Pysy siis mukana myös ensi vuonna!

Otamme mielellämme vastaan ehdotuksia artikkeleista. Materiaalin jättö- ja lehden julkaisuaikataulut löytyvät Kielikukon mediakortista lehden takakannen sisäsivulta. Artikkeliehdotukset ja itse artikkelit toimitetaan lehden päätoimittajalle osoitteella sari.sulkunen@finrainfo.fi.

Kirjoitusohjeet löytyvät FinRAn verkkosivuilta.

www.finrainfo.fi/kielikukko/kirjoittajaohjeet/

Iloksi ja opiksi

Kielikukko on FinRA ry:n (Finnish Reading Association) jäsenlehti. Se sisältää lukemaan oppimiseen ja opettamiseen sekä alan tutkimukseen liittyviä artikkeleita. FinRA kuuluu seuraaviin järjestöihin: International Literacy Association sekä Federation of European Literacy Associations.